

Osobe starije životne dobi kao korisnici sustava socijalne skrbi u razdoblju od 2012. do 2021. godine

Banić, Violeta

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:199:277184>

Rights / Prava: [In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-16**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

PRAVNI FAKULTET

STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Violeta Banić

**OSOBE STARIJE ŽIVOTNE DOBI KAO KORISNICI SUSTAVA
SOCIJALNE SKRBI U RAZDOBLJU OD 2012. DO 2021.
GODINE**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, svibanj 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

PRAVNI FAKULTET

STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Violeta Banić

**OSOBE STARIJE ŽIVOTNE DOBI KAO KORISNICI SUSTAVA
SOCIJALNE SKRBI U RAZDOBLJU OD 2012. DO 2021.
GODINE**

DIPLOMSKI RAD

Prof. dr. sc. Silvia Rusac

Zagreb, svibanj 2023.

Izjava o izvornosti

Ja, Violeta Banić pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do navedenih u radu.

Ime i prezime: Violeta Banić

Datum: 5. lipnja 2023.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Sadržaj i struktura rada	2
2. STAROST I STARENJE	2
2.1. Definiranje starosti i starenja	5
2.2. Teorije starenja.....	7
2.2.1. Biološka teorija starenja	7
2.2.2. Sociološke teorije starenja.....	7
2.2.3. Psihološke teorije starenja	8
3. OSOBE STARIJE ŽIVOTNE DOBI U HRVATSKOJ.....	11
3.1. Sustav socijalne skrbi.....	12
3.2. Prava u sustavu socijalne skrbi za starije osobe.....	14
3.3. Naknade	15
3.4. Usluge u sustavu socijalne skrbi.....	17
4. PREDMET I CILJ RADA.....	20
5. METODA	21
5.1. Metoda	21
5.2. Ispitanici/populacija istraživanja	21
5.3. Operacionalizacija.....	22
5.4. Mjerni instrument.....	23
5.5. Način provedbe istraživanja.....	23
5.6. Metoda obrade podataka	23
6. REZULTATI I RASPRAVA	23
7. ZAKLJUČAK	44
LITERATURA	45
POPIS PRILOGA	51

Osobe starije životne dobi kao korisnici sustava socijalne skrbi u razdoblju od 2012. do 2021. godine

SAŽETAK

Danas u svijetu, kao i u Hrvatskoj, sve je više starijih osoba te se može reći da su osobe starije životne dobi sve više zastupljene u društvu, a što je posljedica pada nataliteta te produljenja životnog vijeka čovjeka. Takve okolnosti suvremene države suočavaju i s činjenicom da trebaju osigurati adekvatnu skrb o starijim osobama. U Republici Hrvatskoj stanje mirovina je vrlo loše što znači da velik broj hrvatskih umirovljenika ima poprilično niske mirovine. Takve okolnosti ukazuju na činjenicu da brojne starije osobe ovise o dodatnoj pomoći. U tom kontekstu u Republici Hrvatskoj značajnu ulogu ima sustav socijalne skrbi. Cilj ovog rada je prikazati mogućnosti korištenja naknada i usluga u sustavu socijalne skrbi od strane starijih osoba u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2012. do 2021. godine.

Ključne riječi: Hrvatska, socijalna skrb, starenje, umirovljenici, kvaliteta života, prava.

Elderly people as users of the social care system in period from 2012 to 2021

ABSTRACT

Today in the world, as well as in Croatia, there are more and more elderly people, and it can be said that elderly people are increasingly represented in society, which is a consequence of the decline in the birth rate and the increase in human life expectancy. Such circumstances face modern countries with the fact that they need to provide adequate care for the elderly. In the Republic of Croatia, the state of pensions is very bad, which means that a large number of Croatian retirees have rather low pensions. Such circumstances point to the fact that many elderly people depend on additional help. In this context, the social welfare system plays a significant role in the Republic of Croatia. The aim of this paper is to show the possibilities of using benefits and services in the social welfare system by the elderly in the Republic of Croatia.

Keywords: Aging, Croatia, life, pensioners, social welfare, quality of life, rights.

1. UVOD

Starenje je prema Bouillet (2003.) pojava koja se manifestira i na osobnoj i na društvenoj razini te se smatra procesom fizičkih, mentalnih i psihičkih promjena koje se kontinuirano događaju tijekom cjelokupnog životnog ciklusa, a u zadnjoj trećini života se intenziviraju. Prema Zakonu o socijalnoj skrbi (NN 119/22) osobe starije životne dobi definiraju se kao osobe starije od 65 godina i prema čl.18 deklarira ih se kao korisnike socijalne skrbi.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (2019.) u Hrvatskoj je je u 2018-toj godini živjelo 4 087 843 stanovnika, od čega je broj osoba s navršених 65 godina i više bio 832 612, što bi u postotcima iznosilo 20,37 % ukupnog stanovništva. Prema navedenim podacima, Hrvatska se stavlja nešto iznad prosjeka cijele Europe prema podacima Eurostata (2017.), a prosjek iznosi 19 %. Iskazani pokazatelji ukazuju da Hrvatsku pogađa „demografska starost“ (Štambuk, Skokandić i Penava Šimac, 2022.) koja sve više postaje izazov u planiranju dugoročne skrbi za starije osobe kroz javne politike i organizaciju sustava socijalne skrbi.

Ustav kao temeljni državni akt, Republiku Hrvatsku izrijekom deklarira kao jedinstvenu i nedjeljivu demokratsku i socijalnu državu (NN 05/14, čl.1) koja jamči jednaka prava i slobode svim svojim građanima. Temelj njene opstojnosti je jačanje i osiguravanje ravnopravnosti, slobode, prava čovjeka i državljanina te osiguravanje gospodarskih, kulturnih prava i socijalnog blagostanja. Iz Ustava proizlazi da su osobe starije životne dobi ranjiva skupina stanovništva koja je pod posebnom zaštitom Republike Hrvatske. Prema čl. 58 Ustava, država osigurava pravo na pomoć za podmirenje svih životnih potreba slabim, nemoćnim i drugim osobama zbog nezaposlenosti ili nesposobnosti za rad i nezbrinutim osobama. U nastavku čl. 64 nalaže se da su djeca dužna brinuti se za stare i nemoćne roditelje dok čl. 65 propisuje da je dužnost svih da štite djecu i nemoćne osobe. Nastavno na Ustav i Zakon o socijalnoj skrbi (NN 119/22) u čl. 18 osobe starije životne dobi se deklarira kao posebno ranjivu skupinu korisnika.

1.1. Sadržaj i struktura rada

Prvi dio rada obuhvaća teorijska određenja pojmova starost i starenje te će biti prikazane određenje definicije i klasifikacije na koje će se nastojati kritički osvrnuti u kontekstu suvremenog društva. U nastavku će se nastojati pojmovno odrediti sustav socijalne skrbi kao i pojasniti njegovo zakonsko uređenje primarno kroz Zakon o socijalnoj skrbi (NN 119/22). Navest će se i aktualna klasifikacija prava i usluga iz sustava socijalne skrbi prema navedenom Zakonu te će se kritički analizirati u kontekstu aktualnih društvenih i demografskih promjena i suvremene strukture obitelji.

Važno je naglasiti da se sustav socijalne skrbi ne može promatrati kao zasebnu cjelinu jer je snažno isprepleten s druga dva velika sustava, zdravstvenim i mirovinskim, a povezan je i s cjelokupnom gospodarskom situacijom u zemlji.

2. STAROST I STARENJE

Istraživanja (Štambuk, Skokandić i Penava Šimac, 2022.; Poredoš, 2001.) pokazuju da se upravo u zadnjoj trećini života javlja potreba za pomoći i podrškom drugih osoba, najprije članova obitelji kao neformalne podrške što na kraju rezultira nemogućnošću zadovoljavanja vlastitih životnih potreba. Naime, prema opće prihvaćenim demografskim kriterijima, tj. klasifikaciji Ujedinjenih Naroda, za početak starije životne dobi uzima se dobna granica od 65 godina. Definicija starosti ne može se isključivo promatrati samo u kontekstu kronološke dobi i funkcionalnih sposobnosti već ju treba staviti u kontekst kvalitete života, sustava vrijednosti i obilježja sredine u kojoj osoba živi.

Starost nije pojmovno isto što i starenje te se prema Bouillet (2003.) može definirati kao posljednje razvojno razdoblje u životu pojedinca koje definira kronološka dob, socijalne uloge osobe te preostale funkcionalne sposobnosti. Međutim, bez obzira na to što se govori o određenoj dobnoj skupini, osobe starije životne dobi nisu homogena skupina već se po mnogočemu razlikuju (Poredoš, 2001.). Razlike unutar ove skupine rezultat su različitih životnih uvjeta u kojima je osoba

živjela i iskustava koje su tijekom života stjecale. Kako je starost životni period u kojem dolazi do opadanja psihofizičkih funkcija, pojedinac mora biti jako motiviran da bi uz prosječne napore zadržao sličan dosadašnji stil života. Paralelno s tom činjenicom, napredak medicine, tehnologije i farmakologije doveli su do produljenja životnog vijeka (Puljiz, 2002.). Upravo koncept aktivnog starenja koji uključuje sve veći broj novih potreba, zahtjeva i oblika skrbi zahtjeva promjenu sustava socijalne skrbi. Te promjene mogu se događati samo kroz sustavno mijenjanje socijalnih politika i donošenje novih strategija koje će pratiti nove trendove čemu bi trebao pridonijeti i ovaj rad. U ovom konceptu naglasak se stavlja na individualni holistički pristup planiranju socijalnih i zdravstvenih usluga s vizijom personalizirane socijalne skrbi s uslugama koje će u konačnici biti prilagođene potrebama i željama pojedinca (Xie i sur., 2012.).

Osobe starije životne dobi su posebno ranjiva skupina koja ima vrlo specifične, raznovrsne i često nedjeljive potrebe kao zdravstvene, socijalne i ekonomske koje su suštinski isprepletene i čine kompaktnu cjelinu (Štambuk, Skokandić i Penava Šimac, 2022). Svjetska zdravstvena organizacija (WHO, 2015.) daje upute da potrebe osoba starije životne dobi moraju biti zadovoljene kroz sveobuhvatne sustave. Prilikom utvrđivanja potreba starijih osoba treba uzeti u obzir dobnu skupinu u kojoj se nalaze, a prema Ministarstvu rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (2020.) starije osobe mogu se klasificirati u tri dobne skupine: mlađa dobna skupina od 65 – 75 godina, starija dobna skupina od 75 -84 godina i stara dobna skupina od 85 i više godina. Broj osoba u mlađoj dobnoj skupini se smanjuje dok se u starijoj i staroj sustavno povećava. Mlađa starosna skupina uz očuvanost zdravlja ne postavlja velike zahtjeve za zadovoljavanje svojih potreba prema društvu. Oni su obično aktivni, društveno i obiteljski involvirani i svoje potrebe zadovoljavaju kroz pružanje pomoći mlađim članovima obitelji, najčešće čuvajući unuke. Prema Mali i Grebenc (2019.) promjena u omjeru stanovništva na ono koje treba pomoć i ono koje može pomoći je kritična, ali smatraju da društvo to treba iskoristiti kao priliku za kreiranje novih oblika solidarnosti. Srednja skupina starijih osoba zbog svoje fizičke slabosti, pojave prvih ozbiljnijih bolesti i zbog nemoći imaju drugačije potrebe i pred obitelj i društvo stavljaju neke nove, veće zahtjeve koji zahtijevaju neke drugačije mehanizme zadovoljavanja. U toj dobi slabe ili se skroz gube obiteljske obaveze, završava se s

čuvanjem unučadi i u toj fazi se često dolazi u položaj „sendvič generacije“ te često dolazi do gubitka životnog partner (Štambuk, Skokandić i Penava Šimac, 2022.). Ove dvije skupine treba uzeti u obzir prilikom razvoja kvalitetnih izvaninstitucionalnih oblika skrbi u zajednici jer njima najčešće nije potrebna sveobuhvatna skrb, ali uz kvalitetnu podršku lakše bi mogli zadovoljiti svoje životne potrebe što bi u konačnici rezultiralo boljom kvalitetom života.

U trećoj dobnoj skupini psihofizičke funkcije i zdravlje su već dosta narušeni i te osobe najčešće trebaju sveobuhvatnu, svakodnevnu i cjelodnevnu skrb druge osobe. Zbog društvenih promjena te promjena obiteljske strukture ulogu pružatelja skrbi sve manje mogu preuzimati članovi obitelji, a sve se više traži uloga formalnih pružatelja usluga. Radi održavanja kvalitete života osoba i u toj životnoj dobi koji su na izmaku života, socijalne politike trebaju ići u smjeru razvoja i jačeg podupiranja razvoja izvaninstitucionalnih oblika smještaja u smislu širenja kvalitetnog udomiteljstva i razvoja malih stambenih jedinica uz stalan nadzor i podršku. Oduvijek su ljudi pokušavali shvatiti starenje čemu svjedoče zapisi već iz najranijih civilizacija. Riječ je o mitovima koji su postali dio različitih religijskih tumačenja života, životnog tijeka i samog starenja. Mitovi su ljudima tijekom povijesti pomogli da lakše prihvate misterij starenja.

Znanstveno objašnjenje procesa starenja počinje u 17. stoljeću. Među prve istraživače ubraja se Francis Bacon. On je tvrdio da se uz pomoć sustavnog opažanja mogu otkriti uzroci starosti. Postoje različiti razlozi poradi kojih je se pojavljuje interes za proučavanje starenja. Neki od njih su (Despot Lučanin, 2003.):

- Znanstveni – čovjeka je uvijek zanimalo učinak koji prolazak vremena ostavlja na živim organizmima.
- Osobni – ljude sve više zanima vlastiti razvoj, tj. promjene koje doživljavaju u različitim životnim dobima.
- Društveni – neprestano se povećava broj starijih ljudi te se društvo mora usredotočiti na proučavanje potreba i planiranje skrbi za starije osobe.

S povećanjem broja starijeg stanovništva, postavljaju se novi zahtjevi u organizaciji društva. U navedenu organizaciju potrebno je uključiti specifične potrebe starijih osoba što se posebno odnosi na socijalnu i zdravstvenu skrb.

Istraživanja starenja intenzivno se provode u različitim područjima znanosti: medicini, biologiji, sociologiji, psihologiji i sl. Poradi toga pojavila se potreba okupljanja rezultata tih istraživanja u jednoj znanstvenoj disciplini kako bi se dobio sveobuhvatan pristup proučavanju starenja. U navedenom kontekstu nastala je gerontologija. Riječ je o interdisciplinarnoj znanosti koja proučava biološke, psihičke i socijalne promjene u procesu starenja i starosti. Bez obzira interdisciplinarnost ove znanosti, velik broj znanstvenika i dalje provodi istraživanja u okviru svojih matičnih znanosti (Despot Lučanin, 2003).

2.1. Definiranje starosti i starenja

U životnom vijeku pojedinca starost je posljednje razvojno razdoblje. Starost se može definirati prema kronološkoj dobi, primjerice, nakon 65. godine života. Također, može se definirati prema socijalnim ulogama ili statusu (nakon umirovljenja) ili prema funkcionalnom statusu (nakon određenog stupnja opadanja sposobnosti).

Starost je razdoblje prema kojem se odvija razvoj svake osobe, bez obzira na spol, rasu ili ekonomski status. Razvojna psihologija često ovo razdoblje označava kao kasnu odraslu dob. Starost je dob promjene socijalnih uloga, primjerice, umirovljenje. U smislu funkcionalnog statusa, obično se uz ovo razdoblje povezuje smanjena tjelesna snaga i slabljenje zdravlja. No, bitno je naglasiti da postoje velike individualne razlike među osobama u kasnijoj odrasloj dobi koje se mogu očitovati u stupnju zadovoljstva životom, kvaliteti života, aktivnosti, socijalnoj uključenosti i razini doživljenog stresa.

Proces promjena u funkciji dobi naziva se starenje. Razlikuje se biološki, psihološki i socijalni aspekt starenja. Pritom je važno naglasiti da ne postoji jedinstvena definicija starenja. Prema mišljenju Handlera, starenje je propadanje zrelog organizma što je posljedica promjena, vremenski ovisnih i najčešće nepovratnih, koje su prirođene svim članovima neke vrste te s prolaskom vremena oni postaju sve nesposobniji u suočavanju sa stresom iz okoline i na taj način povećavaju vjerojatnost smrti (Schaie i Willis, 2001.).

Ovako definirano starenje obuhvaća samo biološki aspekt starenja. U njoj nisu zahvaćene psihološke promjene koje se događaju tijekom starenja. Definicija se odnosi na gubitke koje čovjek doživljava tijekom dobi, a izostavljeni su psihološki dobici koji se očituju kao, primjerice, mudrost, zrelost, individualne razlike tijekom starenja i sl.

Birren starenje definira kao redovite promjene reprezentativnih organizama u reprezentativnoj okolini koje su rezultat protoka vremena (Schaie i Willis, 2001.). Za Yatesa starenje je svaka vremenski ovisna promjena nekog objekta ili sustava. Poistovjećivanje starenja s kronološkom dobi nije najpreciznije određivanje starenja jer postoje velike razlike među ljudima u tome kako doživljavaju i proživljavaju starenje. Individualno je kada počinje starenje te je važno naglasiti da biološko, psihološko i socijalno starenje ne moraju početi istovremeno (Despot Lučanin, 2003.).

Starenje se često povezuje s negativnim konotacijama. Među negativne konotacije ubrajaju se propadanje (slabljenje) i starost, tj. kronološka dob kao glavna odrednica promjena u procesu starenja. Pojam starenja bilo bi bolje povezivati s pojmom razvoja, a ne s propadanjem. Prilikom opisivanja procesa starenja, dobro je suzdržavati se od primjene strogih kriterija, kao što su, jednosmjernost, nepovratnost i općenitost (Despot Lučanin, 2003.). Primjerice, zna se da određeni vidovi inteligencije u starosti ne moraju opadati, već mogu rasti. U nekim slučajevima može se otkloniti uzrok opadanja inteligencije, primjerice, ako sposobnost slabi zbog smetnji u protoku krvi u mozgu.

Ne može se točno odrediti u kojoj dobi počinje starenje. Među pojedincima postoje velike razlike u procesu starenja. Također, postoje i velike razlike unutar svakog pojedinca. U fizičkom smislu ne stare svi organski sustavi u istom trenutku, istim slijedom i istom brzinom. Razlike u psihološkom starenju još su veće i to na razini samog pojedinca, ali i na razini među pojedincima.

2.2. *Teorije starenja*

2.2.1. *Biološka teorija starenja*

Cilj biološke teorije starenja je objasniti uzroke i proces starenja na razini stanica, organa i organizma kao cjeline. Postoji velik broj bioloških teorija koje

objašnjavaju proces starenja, no nijedna teorija nije dala potpun odgovor na pitanje zašto i kako ljudski organizam stari (Despot Lučanin, 2003):

Postoje dvije glavne skupine bioloških teorija starenja (Despot Lučanin, 2003.):

- **Programirane teorije starenja** (genetičke ili razvojne teorije) – ova teorija stavlja na prvo mjesto genetički programirano starenje te ističe da postoje specifični geni koji dovode do naglih promjena u stanicama, a posljedica toga je starenje. Starenje je programirano kao i svako drugo životno doba čovjeka.
- **Stohastičke ili slučajne teorije** – prema ovim teorijama pretpostavlja se da je proces starenja rezultat samog života, tj. rezultat akumuliranih oštećenja koja uzrokuju slučajni događaji iz svakodnevnog života. Mogu biti izazvani unutarnjim ili vanjskim čimbenicima, primjerice, ozljede, bolesti i sl. Oštećenja se zbivaju unutar stanice, primjerice, promjene molekula proteina.

2.2.2. Sociološke teorije starenja

Sociološke teorije starenja objašnjavaju promjene u odnosu pojedinca i društva uzrokovanih procesom starenja (Lemme, 1995.). Riječ je o promjenama u socijalnim aktivnostima, interakcijama i ulogama starih osoba. Pritom se razlikuju:

- **Socijalne makro teorije** – na starenje gledaju u smislu demografskih i socioloških promjena
- **Socijalne mikro teorije** – objašnjavaju starenje na razini pojedinca, njegovog socijalnog statusa te uloga koje mu društvo dodjeljuje. Na temelju toga pojedinac određuje svoju vrijednost.
- **Socijalne povezujuće teorije** – nastoje povezati socijalnu strukturu s pojedincom, njegovim interakcijama koje mogu naglasiti društvenu aktivnost starije osobe ili mu je uskratiti ili mu pridati uloge na temelju njegove dobi.

2.2.3. Psihološke teorije starenja

Postoji velik broj psiholoških teorija starenja. Među njih se ubraja i teorija životnog vijeka prema kojoj se promjene tijekom procesa starenja pripisuju urođenim, genetskim čimbenicima koji upravljaju razvojem pojedinca u različitim razdobljima na sličan način. Riječ je o normativnim promjenama povezanim s kronološkom dobi koje su predvidljive (Despot Lučanin, 2003.).

Postoji slijed u odvijanju razvojnih razdoblja, a uspješan razvoj u jednom razdoblju nužan je za uspješno napredovanje u razdoblju koje slijedi. Unutar ove teorije postoji velik broj teorijskih principa i shvaćanja. Teorija ljudskog života postavila je model psihičkog razvoja kroz ljudski vijek, uspoređan biološkom tijeku života, a odvija se kroz slijedeća razdoblja (Despot Lučanin, 2003.):

- 0-15 godina – razdoblje progresivnog rasta, djetinjstvo
- 15-25 godina – razdoblje reprodukcije, početno samoodređivanje ciljeva
- 25-45 godina – razdoblje kulminacije, konačno samoodređivanje ciljeva
- 45-65 godina – razdoblje opadanja reprodukcije, samoprocjena uspješnosti u postizanju ciljeva
- 65 i više godina – razdoblje opadanja, ostvarenja ciljeva ili osjećaj neuspjeha.

Psihološka teorija starenja se temelji na naglašavanju usporednog tijeka bioloških procesa rasta, stabilnosti i opadanja te psihosocijalnih procesa razvoja, kulminacije i sažimanja aktivnosti i postignuća. Biološki i psihološki razvoj ne moraju se odvijati usporedno niti se ti procesi odvijaju jednako kod svake osobe. Prema ovoj teoriji u starosti nužno dolazi do opadanja što je suprotno novijim psihologijskim spoznajama o procesu starenja (Lemme, 1995.).

Razvojni zadaci teorija koju je pedesetih godina prošlog stoljeća predložio Robert Havighurst (pionir socijalne gerontologije) je model razvoja kroz životni vijek temeljen na pojmu razvojnog zadatka (Birren i Schaie, 2001.). Razvojni zadatak najvažnije je postignuće u određenom razdoblju života, a o njemu ovisi zadovoljstvo i uspješnost u trenutnom životnom razdoblju te u budućem razvojnem razdoblju. Razvojni zadaci starosti su (Lemme, 1995.):

- Prilagodba na smanjenu tjelesnu snagu
- Prilagodba na umirovljenje i smanjenje prihoda
- Prilagodba na smrt supružnika

- Identifikacija s vlastitom dobnom skupinom
- Ispunjavanje socijalnih i građanskih obaveza
- Uspostavljanje zadovoljavajućih uvjeta života.

Na Havighuirstovom popisu razvojnih zadataka uočava se da nema prilagodbe na vlastitu smrt, a to je predmet razmišljanja svake stare osobe. Starije osobe često razmišljaju o smrti, ali je se manje boje od mlađih osoba. Razlog manjeg straha vjerojatno leži u tome što su stare osobe „socijalizirane“ u smislu odnosa prema smrti (Schaie i Willis, 2001.).

Erik Erikson proširio je Freudovu teoriju psihosocijalnog razvoja na čitav životni vijek. Kao bitan čimbenik uključio je utjecaj socijalne okoline na razvoj. U svojoj teoriji razlikuje osam razvojnih faza. U svakoj razvojnoj fazi osoba se suočava s određenom psihosocijalnom krizom, tj. prekretnicom, izazovom što može dovesti do pozitivnog ili negativnog ishoda. Što je više negativnih ishoda krize prethodnog razvojnog razdoblja, to će teži biti razvoj u slijedećim razdobljima. Erikson napominje da period razrješavanja krize nije točno određen, ovisi o pojedincu, razlikuje se od pojedinca do pojedinca. Također, niti svako pojedino razvojno razdoblje nema strogo određeno trajanje. Prijelaz iz jednog stadija u drugi ne podrazumijeva da taj stadij više ne djeluje. Njegov utjecaj je moguć jer je on integralni dio ličnosti (Fulgosi, 1994.).

Nadalje, Erikson smatra važnim i način ritualizacije. Pod navedenim pojmom podrazumijeva obrazac ili način na koji se odvija interakcija među pojedincima određene sredine. Cilj je da od pojedinca učini djelotvornog i familijarnog člana pojedine društvene sredine (Fulgosti, 1994.). Pet razvojnih faza odnosi se na djetinjstvo i mladost, a tri na odraslu dob i starost što je prikazano u Tablici 2.1.

Tablica. 2.1.

Razvojne faze prema Eriksonu

	DOB	RAZVOJNA RAZDOBLJA I KRIZE
1	0 - 1	Povjerenje nasuprot nepovjerenju
2	1 - 3	Autonomija nasuprot sumnji
3	3 - 6	Inicijativa nasuprot krivnji
4	6 - 11	Produktivnost nasuprot inferiornosti
5	11 - 20	Identitet nasuprot konfuziji identiteta
6	20 - 40	Intimnost nasuprot izolaciji

7	40 - 60	Plodnost nasuprot stagnaciji
8	60 - smrt	Integritet nasuprot očajanju

Izvor: Prilagođeno prema Fulgosi A. Psihologija ličnosti – teorije i istraživanja. Zagreb: Školska knjiga, 1994.

Erikson smatra da u osmom stadiju dolazi do retrospekcije cijelog života, svih postignuća i svih promašaja te cjelokupnog iskustva. Napominje da to nije samo retrospekcija, već je i evaluacija životnog puta. Riječ je o periodu početka starosti u kojem dolazi do postupnog smanjivanja, tj. degeneriranja brojnih tjelesnih funkcija i zdravlja. Također, u ovoj fazi dolazi i do niza psihosocijalnih pitanja i problema, primjerice, smanjenje novčanih sredstava, gubitak (smrt) partnera, potreba za izbjegavanjem osamljenosti i sl.

Psihosocijalna kriza u ovom razdoblju proizlazi iz evaluacije vlastitog životnog puta. Ako je evaluacija pozitivna, pojedinac zapaža da je u njegovom životu postojao red, da je on u svojem životu našao svoje mjesto te da je životu dao određeni smisao.

Osjećaj integriteta ega proizlazi iz zadovoljstva onih što je pojedinac učinio i postigao. Kod osoba koje na takav način doživljavaju svoj život ne postoji strah od smrti jer su svjesne da one i dalje žive u svojim potomcima ili svojim djelima. Pojedinci koji svoj život smatraju promašajem, koji misle da nisu postigli sve što su htjeli ili željeli, kojima život nije bio ispunjen, nemaju adekvatan integritet ega. Oni se plaše smrti, zaokupljeni su nečim iz prošlosti što kod njih izaziva neugodu. Takve osobe sklone su projekciji, okrivljujući druge za vlastite promašaje i neuspjehe. U navedenim situacijama skloni su potisnuti sve ono što izaziva neugodu, tj. sve ono što ih podsjeća na vlastite neuspjehe i sve ono što je štetno za integritet ličnosti. Na taj način nastaje zaborav za promašaje, grijehe, neugode dok u sjećanju ostaju samo ugodni trenuci. Ova pojava naziva se optimizam pamćenja. Ona je česta kod starijih osoba (Fulgosi, 1994.).

3. OSOBE STARIJE ŽIVOTNE DOBI U HRVATSKOJ

Hrvatska se prema broju osoba starije životne dobi svrstava među deset zemalja svijeta s najstarijim stanovništvom i svi demografski pokazatelji idu u smjeru

daljnjeg povećanja starijeg stanovništva. Uzroci za takvu situaciju ogledaju se u činjenici da se zdravstvena zaštita sve više unaprjeđuje, sukladno tome kvaliteta života je sve bolja i dolazi do produljenja životnog vijeka, a paralelno s navedenim dolazi do pada stope fertiliteta (Jedvaj, Štambuk i Rusac, 2014.). Prema autoricama, do promjena je došlo i u strukturi obitelji i ulozi obitelji u društvu. Sve veća zaposlenost žena, migracije iz sela u gradove i navedeno starenje stanovništva doveli su do sve manje mogućnosti za pružanjem neformalne skrbi unutar vlastite obitelji, a sve većom potrebom za uključivanjem države i društva kao pružatelje formalne skrbi kroz lepezu prava i usluga u sustavu socijalne skrbi.

Demografske projekcije svakako idu u smjeru kako je već navedeno povećanja broja starog stanovništva što pred vladajuće konstantno stavlja izazove u kreiranju politika koje bi trebale pratiti aktualne trendove, a vezane su uz brigu, zaštitu prava i pružanje usluga osobama starije životne dobi. Starenje stanovništva predstavlja svakako prioritet za kreatore socijalnih politika (Jedvaj, Štambuk i Rusac, 2014.). Dio uloge koju je nekada obavljala tradicionalna obitelj preuzele su institucije te je institucionalni smještaj za osobe starije životne dobi još uvijek dominantan oblik skrbi u Hrvatskoj. Suprotno tome, različiti oblici izvaninstitucionalne skrbi posljednja dva desetljeća dobivaju na sve većoj važnosti pa tako udomiteljstvo, gerontološki centri i organizirano stanovanje imaju sve veću ulogu u pružanju skrbi osobama starije životne dobi. Razvoj izvaninstitucionalne skrbi za osobe starije životne dobi ima veliko značenje u odnosu na institucionalnu skrb jer omogućuje pojedincima što duži ostanak i skrb u vlastitom domu te zadovoljavanje specifičnih potreba u lokalnoj zajednici. Prilikom razvoja i izbora vrste usluge unutar sustava socijalne skrbi treba voditi računa da starije osobe ovisno i svojoj dobi, fizičkom, zdravstvenom i psihičkom stanju imaju različite potrebe koje moraju biti primarni kriterij (Štambuk, Rusac i Skokandić, 2019.).

Jedvaj, Štambuk i Rusac (2014.) navode da Hrvatska nema adekvatan sustav brige za osobe starije životne dobi, a da su suvremene socijalne politike usmjerene na unaprjeđenje i razvoj izvaninstitucionalne skrbi primarno na lokalnoj razini kao i razvoj skrbi temeljen na individualnim potrebama pojedinca. Naime, smatra se da bi zbog zadovoljavanja navedenih kriterija bilo potrebno reformirati tradicionalne oblike skrbi te se u razvijanju novih usluga usmjeriti na proces aktivnog starenja i holistički

pristup. Suprotno tome, stvarno stanje je da su prioriteti socijalne politike u Hrvatskoj razvoj što jeftiniji i ekonomičniji oblika skrbi za osobe starije životne dobi koje će i dalje kvalitetno zadovoljavati individualne potrebe starijih osoba, a da pri tome budu što manje financijsko opterećenje te da ne ugroze gospodarsku stabilnost i društveni razvoj.

3.1. Sustav socijalne skrbi

Zbog kontinuiranog tehnološkog i medicinskog napretka, modernizacije i već navedene promjene u društvenoj strukturi posljednjih nekoliko desetljeća dolazi do velikih promjena i sve većeg broja samačkog života starijih osoba. Slijedom navedenog projekcije u budućnosti su da će starije stanovništvo sustavno nadmašivati broj mladog stanovništva te da će potreba za stručnim oblicima skrbi za osobe starije životne dobi biti sve veće jer tu istu skrb neće moći dobiti u okviru svoje obitelji (Jedvaj, Štambuk i Rusac, 2014.). Prema istim autoricama naobrazba današnjih starijih osoba je dosta visoka pa je samim time i njihova kvaliteta života viša, pogotovo u urbanim sredinama što posljedično znači da će u budućnosti očekivati dostojnu starost i bolje uvjete života. Kako su medicina i zdravstvena zaštita kroz povijest znatno napredovale dovele su do kontinuiranog povećanja prosječnog trajanja života. Posljedično porasle su i potrebe za kontinuiranom, dugotrajnom i intenzivnom skrbi za starije osobe s kroničnim bolestima. Smjer razvoja usluga mora uključivati holistički pristup i aktivno sudjelovanje osoba starije životne dobi jer samo na tako kvalitetan i sustavan način podizat će se kvaliteta njihovog života i omogućit će im se da budu što duže neovisni. Holistički pristup prilikom planiranja i pružanja socijalnih usluga omogućava zadovoljavanje različitih i specifičnih potreba pojedinca kao i članova njegove obitelji, a zahtjeva i koordinirane intervencije različitih pružatelja usluga. Zbog navedenih činjenica, izvaninstitucionalne usluge u Republici Hrvatskoj zauzimaju sve važnije mjesto u socijalnoj skrbi za starije (Jedvaj, Štambuk i Rusac, 2014.). Puljiz (2001.) navodi da veliku ulogu u pružanju socijalnih usluga trebaju odigrati organizacije civilnog društva tj. da pružanje usluga treba spustiti na lokalnu razinu, što bliže samom korisniku. Prava socijalne skrbi predstavljaju prema Šućuru

(2008.) „zadnje utočište“ ili „donju sigurnosnu mrežu“ ispod koje ne bi trebao pasti nijedan građanin.

„Socijalna skrb je organizirana djelatnost od javnog interesa za republiku Hrvatsku čiji je cilj pružanje pomoći socijalno ugroženim osobama, kao i osobama u nepovoljnim osobnim ili obiteljskim okolnostima, a obuhvaća prevenciju, pomoć i podršku pojedincu, obitelji i skupinama u srhu unaprjeđenja kvalitete života , te poticanje promjena i osnaživanje korisnika radi njihovog aktivnog uključivanja u život zajednice“ (Zakon o socijalnoj skrbi, NN 119/22, čl.3). Kroz navedeni članak socijalna skrb progovara o zaštiti osnovnih životnih potreba, smanjenju društvene nejednakosti te o brizi društva i države za sigurnost ugroženog pojedinca ili obitelji u riziku. Kroz čl. 13 isto Zakona ukazuje se na kombiniranu socijalnu politiku koja zagovara pluralizam u kojem Vlada Republike Hrvatske i lokalne vlasti prepoznaju organizacije civilnog društva, strukovne komore i udruge, trgovačka društva, obitelj i druge dionike kao partnere u pripremi, donošenju te provedbi socijalnih programa.

Prema čl. 21 Zakona o socijalnoj skrbi, naknade u sustavu socijalne skrbi su: Zajamčena minimalna naknada, naknada za troškove stanovanja, naknada za ugroženog kupca energenata, naknada za osobne potrebe, jednokratna naknada, naknada za pogrebne troškove, naknada za redovito studiranje, plaćanje troškova smještaja u učeničkom domu, osobna invalidnina, doplatak za pomoć i njegu, status roditelja njegovatelja. Socijalne usluge prema istom Zakonu čl. 70 imaju svrhu prepoznavanja, sprječavanja i rješavanja problema i poteškoća pojedinca te obitelji u riziku s ciljem poboljšanja njihove kvalitete života i bolje uključenosti u život lokalne zajednice, a prema čl. 71 socijalne usluge su:

- prva socijalna usluga,
- usluga sveobuhvatne procjene i planiranja,
- savjetovanje,
- stručna procjena,
- psihosocijalno savjetovanje,
- socijalno mentorstvo,
- obiteljska medijacija,
- psihosocijalni tretman radi prevencije nasilničkog ponašanja,

- psihosocijalna podrška,
- rana razvojna podrška,
- pomoć pri uključivanju u programe odgoja i redovitog obrazovanja,
- pomoć u kući i
- organizirano stanovanje te smještaj.

Prema Strategiji socijalne skrbi za starije osobe u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2017.-2020. godine (2017.) pružatelji sluga smještaja mogu biti država, vjerska zajednica, trgovačko društvo, udruga i druga domaća te strana pravna ili fizička osoba u institucionalnom obliku. Izvaninstitucionalni smještaj ostvaruje se u obiteljskom domu, organiziranom stanovanju i udomiteljskoj obitelji.

3.2. Prava u sustavu socijalne skrbi za starije osobe

Socijalna skrb može se definirati kao djelatnost usmjerena na pružanje pomoći vezanih uz zadovoljavanje osnovnih životnih potreba kod onih ljudi koji te potrebe ne mogu sami osigurati. Područje rada socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj regulirano je Zakonom o socijalnoj skrbi (NN 18/22, 46/22, 119/22). Predmetni zakon regulira i prava koja mogu ostvariti starije osobe koje su se našle u teškoj životnoj situaciji te nemaju dovoljno sredstava kojima bi zadovoljile osnovne životne potrebe (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2021.). Unutar sustava socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj starija osoba može ostvariti pravo na naknade i pravo na usluge. Da bi navedeno ostvarila, treba udovoljiti uvjetima određenima Zakonom o socijalnoj skrbi.

3.3. Naknade

Kako bi se priznalo pravo na naknadu, treba se obratiti centru za socijalnu skrb na čijem području nadležnosti starija osoba ima prebivalište. Ako starija osoba nema prebivalište u Republici Hrvatskoj, mjesno je nadležan centar za socijalnu skrb prema mjestu boravišta u Republici Hrvatskoj. Ukoliko starija osoba nema boravište u Republici Hrvatskoj, onda je mjesno nadležan centar za socijalnu skrb prema mjestu posljednjeg prebivališta, odnosno boravišta u Republici Hrvatskoj. U slučaju da starija

osoba nema ništa od navedenog, mjesno je nadležan centar za socijalnu skrb prema mjestu na kojem je nastao povod za vođenje postupka (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, n.d.).

Zakon o socijalnoj skrbi propisuje da se socijalne naknade u Republici Hrvatskoj obračunavaju po dvije osnovice (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, n.d.):

1. Visina zajamčene minimalne naknade utvrđuje se u određenom postotku u odnosu na osnovicu na temelju koje se izračunava iznos zajamčene minimalne naknade koju svojom odlukom određuje Vlada Republike Hrvatske.
2. Visina ostalih novčanih davanja u socijalnoj skrbi utvrđuje se u određenom postotku u odnosu na osnovicu za izračun iznosa drugih prava koju vlastitom odlukom određuje Vlada Republike Hrvatske.

U sustavu socijalne skrbi naknade se dijele na (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, n.d.):

1. Zajamčena minimalna naknada – ova je naknada namijenjena osobama koje nemaju sredstva za uzdržavanje do visine iznosa zajamčene minimalne naknade te ih nisu u mogućnosti ostvariti radom, prodajom imovine, davanjem u zakup ili najam imovine, kao ni od obveznika uzdržavanja. Visina pomoći određena je brojem članova kućanstva, starosnoj dobi i samohranosti. Iznos zajamčene minimalne naknade za kućanstvo ne može biti veći od bruto iznosa minimalne plaće u Republici Hrvatskoj. Zajamčena minimalna naknada priznaje se od dana podnošenja zahtjeva, odnosno od dana pokretanja postupka po službenoj dužnosti. Navedena se naknada isplaćuje na mjesečnoj razini.
2. Naknada za troškove stanovanja (troškovi najamnine, komunalne naknade, električne energije, plina, grijanja, vode i dr.) – zahtjev se odnosi na jedinice lokalne samouprave i prilaže se rješenju o priznavanju prava na zajamčenu minimalnu naknadu. Navedena se pomoć odobrava do iznosa polovice sredstava zajamčene minimalne naknade utvrđene za obitelj ili samca.
3. Troškovi ogrijeva – ako je starija osoba korisnik zajamčene minimalne naknade, priznat će joj se pravo za troškove ogrijeva na način da će joj se jednom godišnje osigurati 3 m³ drva ukoliko se grije na drva ili novčani iznos

za podmirenje navedenog troška u visini koju odlukom odredi nadležna jedinica područne (regionalne) samouprave, odnosno grad Zagreb.

4. Naknada za osobne potrebe korisnika smještaja – ova naknada namijenjena je samo osobama koje ostvaruju uslugu smještaja na temelju Zakona o socijalnoj skrbi kod pružatelja usluge smještaja u sustavu socijalne skrbi. Priznaje se korisniku smještaja koji iz vlastitog prihoda ne može osigurati zadovoljavanje osobnih potreba do visine od 20% osnovice za izračun drugih prava.
5. Jednokratna naknada – u slučaju trenutnih materijalnih teškoća zbog specifičnih potreba. Ova se pomoć može odobriti do iznosa koji podmiruje potrebu za koju je odobrena. Maksimalni iznos je pet osnovica za izračun iznosa drugih prava u tijeku kalendarske godine za samca, odnosno sedam osnovica za kućanstvo. Odobrava se u novcu ili naravi. U posebno opravdanim slučajevima moguće je priznati uvećanu jednokratnu naknadu. Pritom, potrebno je dobiti suglasnost nadležnog ministarstva. Za slučaj smrti korisnika zajamčene minimalne naknade ili člana kućanstva koje je korisnik prava zajamčene minimalne naknade ili člana kućanstva koje je korisnik prava zajamčene minimalne naknade centar za socijalnu skrb priznaje jednokratnu naknadu za pogrebne troškove do iznosa osnovnih troškova pogreba u mjestu smrti korisnika ili mjestu pogreba, u iznosu troškova uračunavaju se i troškovi prijevoza pokojnika.

Ako se starija osoba uvrštava u ranjive skupine, u centru za socijalnu skrb može zatražiti sljedeće vrste naknada (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, n.d.):

- Osobnu invalidninu – namijenjena je osobama s teškim invaliditetom ili drugim teškim trajnim promjenama u zdravstvenom stanju u svrhu zadovoljavanja njihovih životnih potreba za uključivanje u svakodnevni život zajednice. Ako starija osoba koristi pravo na osobnu invalidninu, u isto vrijeme ne može koristiti pravo na doplatak za pomoć i njegu. Pravo na osobnu invalidninu priznaje se s danom podnošenja zahtjeva ili pokretanja postupka po službenoj dužnosti.

- Doplatak za pomoć i njegu – ovo se pravo priznaje osobi koja ne može sama udovoljiti osnovnim životnim potrebama te joj je poradi toga potrebna pomoć i njega druge osobe u organiziranju prehrane, pripremi i uzimanju obroka, nabavi namirnica, čišćenju i pospremanju stana, oblačenju i svlačenju, održavanju osobne higijene, kao i obavljanju drugih osnovnih životnih potreba. Navedena se naknada odobrava u punom ili smanjenom iznosu, ovisno postoji li prijemna potreba pomoći i njega druge osobe u punom ili smanjenom opsegu. Neovisno o opsegu potrebe u punom iznosu, priznaje se osobi s težim invaliditetom, osobi s težim trajnim promjenama u zdravstvenom stanju ili slijepoj, gluhoj i gluhoslijepoj osobi koja nije osposobljena za samostalan život i rad. U smanjenom iznosu priznaje se: slijepoj, gluhoj i gluhoslijepoj osobi koja je osposobljena za samostalan život i rad ili osobi potpuno lišenoj poslovne sposobnosti. Centar za socijalnu skrb priznaje pravo na doplatak za pomoć i njegu s danom podnošenja zahtjeva ili pokretanja postupka po službenoj dužnosti.

3.4. *Usluge u sustavu socijalne skrbi*

Socijalne usluge podrazumijevaju sve mjere, aktivnosti i programe namijenjene sprječavanju, prepoznavanju i rješavanju problema i poteškoća pojedinaca, obitelji i zajednica. Usmjerene su na poboljšanje kvalitete njihovog života u zajednici. Socijalne se usluge mogu pružati privremeno, povremeno ili stalno što ovisi o potrebama i najboljem interesu korisnika. Socijalne usluge uključuju i socijalnu akciju kao aktivnost usmjerenu na promicanje prava korisnika i jačanje socijalne mreže, povezivanjem svih pružatelja socijalnih usluga u zajednicu u cilju poboljšanja kvalitete života. Usluge koje starija osoba može ostvariti su: prva socijalna usluga, savjetovanje i pomaganje, pomoć u kući, boravak, smještaj te organizirano stanovanje.

Slika 3.1.

Socijalne usluge za starije osobe

Izvor: Prilagođeno prema Udruga žena Vukovar (2021) Zaštita prava i socijalna uključenost starijih osoba, <https://udzvu.org/wp-content/uploads/2022/06/Udruga-zena-Vukovar-ZASTITA-PRAVA-I-SOCIJALNA-UKLJUCENOST-STARIJIH-OSOBA.pdf>

Usluga savjetovanja i pomaganja pojedincu u centru za socijalnu skrb pruža se korisniku radi prevladavanja nedaća i teškoća vezanih uz:

- Bolest
- Starost
- Smrt člana obitelji
- Invalidnost
- Teškoće u razvoju
- Uključivanje u svakodnevni život nakon duljeg boravka u domu socijalne skrbi, zdravstvenoj ili penalnoj ustanovi
- Druge nepovoljne okolnosti ili krizna stanja.

Usluga savjetovanja i pomaganja pojedincu u centru odnosi se na pomoć u vođenju kućanstva, raspolaganju novcem, nabavi odjeće, pronalaženju posla, rješavanju problema stanovanja i dr. Odnosi se na stručnu pomoć vezanu uz sklapanje,

odnosno raskid ugovora o doživotnom uzdržavanju i druge pravne poslove kojima se pojedincu osigurava zadovoljavanje osobnih životnih potreba.

Uslugu pomoći u kući može koristiti osoba kojoj je zbog tjelesnog, mentalnog, intelektualnog ili osjetilnog oštećenja ili trajnih promjena u zdravstvenom stanju ili starosti potrebna pomoć i njega druge osobe pod uvjetom da joj pomoć i njegu ne mogu osigurati roditelj, bračni drug i djeca, da nema sklopljen ugovor o doživotnom ili dosmrtnom uzdržavanju, da joj prihod kao samcu ili po članu obitelji ne prelazi iznos od 300% osnovice i ako joj se na području njezinog prebivališta može osigurati kakva pomoć (Udruga žena Vukovar, 2021.).

Pravo na uslugu pomoći i njege u kući može obuhvatiti:

- Organiziranje prehrane (nabava i dostava gotovih obroka u kuću, odnosno nabava živežnih namirnica, pomoć u pripremanju obroka, pranje suđa i dr.)
- Obavljanje kućnih poslova (pospremanje stana, donošenje vode, ogrijeva i sl., organiziranje pranja i glačanja rublja, nabava lijekova i drugih potrepština)
- Održavanje osobne higijene (pomoć u oblačenju i svlačenju, kupanju i obavljanju drugih higijenskih potreba)
- Zadovoljavanje drugih svakodnevnih potreba.

Usluga smještaja je usluga skrbi izvan vlastite obitelji. Ova se usluga ostvaruje kao institucijska skrb u domovima ili drugim pravnim osobama kao i izvaninstitucionalna skrb u udomiteljskoj obitelji, obiteljskom domu, organiziranom stanovanju ili u zajednici stambenih jedinica. Pravo na uslugu smještaja se priznaje starijoj osobi kojoj je zbog trajnih promjena u zdravstvenom stanju i nemoći prijeko potrebna zdravstvena njega druge osobe. Pravo na usluge smještaja priznaje centar za socijalnu skrb. Korisnik može izabrati socijalnu uslugu i pružatelje usluge te sklopiti ugovor o korištenju usluge s ustanovom socijalne skrbi ili drugim pružateljem usluge bez rješenja centra za socijalnu skrb (Udruga žena Vukovar, 2021.).

4. PREDMET I CILJ RADA

U ovom će se radu uz korištenje relevantne literature prikazati trend kretanja broja osoba starije životne dobi koji su ostvarili neko pravo ili usluge iz sustava socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2012. do 2021. godine. Temeljem uvida u statističke izvještaje nadležnog Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike iščitat će se podatci iz tri kategorije:

- I. novčane naknade i potpore,
- II. izvaninstitucionalna skrb i
- III. institucionalna skrb.

Nabrojano će se staviti u kontekst teorijskih spoznaja, zakonskih regulativa, promjena i izmjena koje su obilježile proteklo desetljeće.

Svrha ovog rada očituje se u detekciji stvarnih potreba osoba starije životne dobi, manjkavosti uvjeta, mogućnosti pružanja usluga i mogućnosti ostvarivanja određenih prava iz sustava socijalne skrbi.

Opći cilj ovog rada je dobiti uvid, odnosno utvrditi kretanje broja osoba starijih od 65 godina s obzirom na ostvarena prava iz sustava socijalne skrbi u razdoblju od 2012. do 2021. godine.

U skladu s općim ciljem, specifični ciljevi bi bili:

- I. Utvrditi trend kretanja broja starijih osoba od 65 godina koji su ostvarili pravo na novčane naknade iz sustava socijalne skrbi u razdoblju od 2017. do 2021. godine
- II. Utvrditi trend kretanja broja starijih osoba od 65 godina koji su ostvarili pravo na usluge institucionalnog smještaja iz sustava socijalne skrbi u razdoblju od 2012. do 2021. godine
- III. Utvrditi trend kretanja broja starijih osoba od 65 godina koji su ostvarili pravo na usluge izvaninstitucionalne skrbi iz sustava socijalne skrbi u razdoblju od 2017. do 2021. godine

5. METODA

5.1. Metoda

Istraživanje „Osobe starije životne dobi kao korisnici sustava socijalne skrbi u razdoblju od 2012. do 2021. godine“ je deskriptivno kvantitativno istraživanje, za čije je potrebe korištena nenametljiva metoda analize sekundarne građe.

Metoda analize sekundarne građe je pogodna za nadopunjavanje podataka, rađanje usporedbi i longitudinalnih praćenja te se uspoređujući podatke s onima iz prethodnog razdoblja može steći prilično jasna slika o promatranoj pojavi (Milas, 2005), odnosno trendu kretanja broja korisnika starijih od 65 godina te učinkovitost zakonskih promjena, njihov utjecaj na dinamiku ostvarivanja prava i usluga.

Izvor podataka čine godišnja statistička izvješća Ministarstva socijalne politike i mladih, Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike te Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku objavljena na njihovim mrežnim stranicama.

5.2. Ispitanici/populacija istraživanja

Populaciju ovog istraživanja čini ukupno 11 godišnjih statističkih izvještaja Ministarstva socijalne politike i mladih, Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike te Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku iz vremenskog razdoblja od 2012. do 2021. godine. Točnije, 1 „Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2021. godini“ te 10 "Godišnjih statističkih izvješća o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2012. do 2021. godine“.

5.3. Operacionalizacija

TEMA	KONSTRUKT	INDIKATORI	VARIJABLE
Prava iz sustava socijalne skrbi	Novčane naknade i potpore	Doplatak za pomoć i njegu	Broj osoba koje primaju doplatak za pomoć i njegu prema dobi (više od 65 godina)
		Osobna invalidnina	Broj korisnika osobne invalidnine (više od 65 godina)
	Usluge institucionalnog smještaja	Smještaj u državni dom socijalne skrbi	Broj osoba koje su ostvarile pravo na uslugu smještaja u državni dom s obzirom na dob i spol
		Smještaj u nedržavni dom socijalne skrbi	Broj osoba koje su ostvarile pravo na uslugu smještaja u nedržavni dom s obzirom na dob i spol
	Usluge izvaninstitucionalne skrbi	Pomoć u kući	Broj korisnika pomoći u kući prema dobi

5.4. Mjerni instrument

Mjerni instrument predstavlja preuzeti obrazac izvješća Ministarstva koji je prilagođen potrebama istraživanja na način da su preuzeti oni dijelovi obrasca koji se odnose na osobe starije od 65 godine s obzirom na promatrana prava i usluge.

5.5. Način provedbe istraživanja

Istraživanje je provedeno tijekom svibnja 2023. godine na mrežnim stranicama Ministarstva.

5.6. Metoda obrade podataka

Obrada podataka napravljena je na populaciji od ukupno N=11 godišnjih statističkih izvještaja Ministarstva socijalne politike i mladih iz vremenskog razdoblja od 2012. do 2021. godine.

Podaci dobiveni opisanim instrumentarijem analizirani su postupcima deskriptivne statistike te su dobiveni podaci prikazani grafički i/ili tabelarno (grafovi i tablice). Pri interpretaciji rezultati su dovedeni u vezu s teorijskim spoznajama, zakonskim promjenama, regulativama i izmjenama koje su obilježile promatrano razdoblje utjecavši time na trend kretanja broja korisnika.

6. REZULTATI I RASPRAVA

Osobe starije životne dobi kao korisnici sustava socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj mogu koristiti usluge u sklopu socijalne skrbi te naknade. Kretanje broja korisnika starije životne dobi u smislu korištenja usluga i naknada unutar sustava socijalne skrbi u periodu od 2012. do 2021. godine prikazano je u ovom poglavlju.

Udio starijih osoba koje su ostvarile smještaj kao institucijski oblik skrbi je u 2012. godini bio 2,1% od ukupne populacije starijih i nemoćnih osoba (15.686 osoba starije životne bilo je smješteno u domove i druge pravne osobe za starije i nemoćne osobe). Udio starijih osoba koje su ostvarile smještaj kao izvaninstitucijski oblik skrbi temeljem rješenja centra za socijalnu skrb je bio 0,3% od ukupne populacije starijih i nemoćnih osoba (2.258 osoba starije životne dobi smješteno je u udomiteljske obitelji i obiteljske domove) (Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014.-2020.), 2014). Podaci vezani uz starije osobe korisnike državnih i nedržavnih domova u 2015. godini tabelarno su prikazani u nastavku.

Tablica 6.1.

Broj korisnika državnih i nedržavnih domova u 2012. godini

DRŽAVNI DOMOVI	NEDRŽAVNI DOMOVI
167	4.550

Izvor: Prilagođeno prema Ministarstvo socijalne politike i mladih (2013). Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2012. godini,

<http://hidra.srce.hr/arhiva/1443/101839/GI%20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%20u%202012.xls>.

Tablica 6.2.

Starije osobe korisnici državnih i nedržavnih domova u 2013. godini

DRŽAVNI DOMOVI	NEDRŽAVNI DOMOVI
164	4.658

Izvor: Prilagođeno prema Ministarstvo socijalne politike i mladih (2014). Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2013. godini,

<http://hidra.srce.hr/arhiva/1443/101839/GI%20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%20u%202013.xls>.

Tablica 6.3.

Starije osobe korisnici državnih i nedržavnih domova u 2014. godini

DRŽAVNI DOMOVI	NEDRŽAVNI DOMOVI
168	4.706

Izvor: Prilagođeno prema Ministarstvo socijalne politike i mladih (2015). Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2014. godini,

<http://digured.srce.hr/arhiva/1443/157394/www.mspm.hr/UserDocsImages/dtomasic/Statisticka%20izvjesca/2014/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%20u%202014%20.xls>.

Podaci iz Tablice 6.1., Tablice 6.2. i Tablice 6.3. prikazuju da je u razdoblju od 2012. do 2014. godine znatno veći broj korisnika koji koriste uslugu smještaja u nedržavnim domovima nego li je to slučaj sa državnim.

Tablica 6.4.

Starije osobe korisnici državnih i nedržavnih domova prema spolu u 2015. godini

DOB	DRŽAVNI DOMOVI		NEDRŽAVNI DOMOVI	
	SPOL		SPOL	
	M	Ž	M	Ž
65-74	7	9	529	845
75-84	14	53	1.299	3.530
85 i više godina	11	72	835	3.181
UKUPNO	34	135	2.962	7.780

Izvor: Prilagođeno prema Ministarstvo socijalne politike i mladih (2016). Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2015. godini,

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godi%C5%A1nje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%20u%202015%20godini-OK.pdf>

Podaci prikazani u Tablici 6.4. ukazuju na to da su u 2015. godini usluge smještaja u domovima više koristile žene nego muškarci te da su se više koristile usluge smještaja u nedržavnim domovima u odnosu na državne domove i to u dobnoj skupini od 75 do 84 godine.

Tablica 6.5.

Broj korisnika državnih i nedržavnih domova u 2016. godini

DRŽAVNI DOMOVI	NEDRŽAVNI DOMOVI
169	5.593

Izvor: Prilagođeno prema Ministarstvo socijalne politike i mladih (2017). Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2016. godini, <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%20u%202016%20godini%20.pdf>.

Broj korisnika državnih domova u 2016. godini ostao je nepromijenjen u odnosu na 2015. godinu, a broj korisnika nedržavnih domova je u 2016. godini smanjen u odnosu na 2015. godinu (Tablica 6.5.).

Tablica 6.6.

Broj korisnika državnih i nedržavnih domova u 2017. godini prema dobi i spolu

DOB	DRŽAVNI DOMOVI		NEDRŽAVNI DOMOVI	
	SPOL		SPOL	
	M	Ž	M	Ž
65-74	7	10	398	465
75-84	16	50	790	1.756
85 i više godina	8	75	473	1.403
UKUPNO	32	136	1874	3774

Izvor: Prilagođeno prema Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2018). Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2017. godini,, <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godi%C5%A1nje%20statisticko%20izvjesce%20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%20u%202017godini.pdf>.

Broj korisnika domova u 2017. godini je povećan u odnosu na 2016. godinu. Do povećanja je došlo kod korisnika nedržavnih domova. U kontekstu spolne strukture, domove su više koristile žene nego muškarci (Tablica 6.6.).

Tablica 6.7.

Broj korisnika pomoći u kući u 2017. godini

DOB	BROJ KORISNIKA
65-69	552
70-74	650
75-79	865
80+	1.357

Izvor: Prilagođeno prema Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2018).
Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2017. godini,

https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202017%20godini_isp.pdf

Iz Tablice 6.7. vidljiva je struktura korisnika koji koriste uslugu pomoć u kući u 2017. godini. Vidljivo je kako broj korisnika raste s dobi korisnika te je tako usluga najzastupljenija kod osoba starijih od 75, posebice 80 godina.

Tablica 6.8.

Broj korisnika doplatka za pomoć i njegu u 2017. godini

DOB	BROJ KORISNIKA
65-69	6.870
70-74	6.415
75-79	7.051
80+	12.236

Izvor: Prilagođeno prema Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2018).
Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2017. godini,

https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202017%20godini_isp.pdf

Broj korisnika doplatka za pomoć i njegu u 2017. godini je podjednak među svim dobnim skupinama, jedino se po brojnosti ističu korisnici stariji od 80 godina (Tablica 6.8.).

Tablica 6.9.

Broj korisnika osobne invalidnine u 2017. godini

DOB	BROJ KORISNIKA
65-69	1.179
70-74	897
75-79	772
80+	1.439

Izvor: Prilagođeno prema Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2018). Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2017. godini,

https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202017%20godini_isp.pdf.

U 2017. godini najveći broj korisnika usluge osobne invalidnine pripadaju dobnoj skupini 65-69 godina i više od 80 (Tablica 6.9.).

Tablica 6.10.

Broj korisnika državnih i nedržavnih domova u 2018. godini prema dobi i spolu

DOB	DRŽAVNI DOMOVI		NEDRŽAVNI DOMOVI	
	SPOL		SPOL	
	M	Ž	M	Ž
65-74	8	10	399	475
75-84	10	51	732	1.665
85 i više godina	9	77	524	1.528
UKUPNO	29	139	1.864	3.837

Izvor: Prilagođeno prema Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2019). Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2018. godini,

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20izvjesce%20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%202018..pdf>.

Broj korisnika domova u 2018. u odnosu na 2017. godinu je povećan i to na razini ženskih korisnika dok je na razini muških korisnika smanjen (Tablica 6.7.).

Tablica 6.11.

Broj korisnika pomoći u kući u 2018. godini

DOB	BROJ KORISNIKA
65-69	560
70-74	671
75-79	845
80+	1.392

Izvor: Prilagođeno prema Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2019). Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2018. godini,

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202018.%20godini.pdf>.

Iz Tablice 6.11. vidljivo je kako se broj korisnika pomoći u kući u 2018. godini povećava s dobi korisnika. Te je tako najveći broj korisnika starijih od 80 godina.

Tablica 6.12.

Broj korisnika doplatka za pomoć i njegu u 2018. godini

DOB	BROJ KORISNIKA
65-69	7.415
70-74	7.008
75-79	6.936
80+	10.421

Izvor: Prilagođeno prema Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2019). Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2018. godini,

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202018.%20godini.pdf>.

Broj korisnika doplatka za pomoć i njegu je podjednak među svim dobnim skupinama starijih osoba, osim kod korisnika koji su stariji od 80 godina (Tablica 6.12.).

Tablica 6.13.

Broj korisnika osobne invalidnine u 2018. godini

DOB	BROJ KORISNIKA
65-69	1.471
70-74	1.220
75-79	1.002
80+	1.967

Izvor: Prilagođeno prema Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2019). Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2018. godini,

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202018.%20godini.pdf>.

Socijalna usluga osobne invalidnine u 2018. godini je podjednako zastupljena među svim dobnim skupinama, iako je nešto više korisnika koji su stariji od 80 godina (Tablica 6.13.).

Tablica 6.14.

Broj korisnika državnih i nedržavnih domova u 2019. godini prema dobi i spolu

DOB	DRŽAVNI DOMOVI		NEDRŽAVNI DOMOVI	
	SPOL		SPOL	
	M	Ž	M	Ž
65-74	7	9	392	515
75-84	6	42	723	1.899
85 i više godina	16	83	588	1.879
UKUPNO	32	136	1.946	4.473

Izvor: Prilagođeno prema Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2020). Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2019. godini,

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godi%C5%A1nje%20statisticko%20izvjesce%20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%202019..pdf>.

U državnim domovima došlo je do povećanja muških korisnika i smanjenja ženskih korisnika u 2019. godini. U istoj godini, kod oba spola došlo je do povećanja korisnika u nedržavnim domovima (Tablica 6.14.).

Tablica 6.15.

Prava u sustavu socijalne skrbi koja su najčešće ostvarile starije osobe u 2019. godini

Dobne skupine	Starije osobe prema dobnim skupinama (procjena stanovništva sredina 2018. god.)	Prava u sustavu socijalne skrbi koja najčešće ostvaruju starije osobe				
		ZMN	Doplatak za pomoć i njegu	Osobna invalidnina	Pomoć u kući	Smještaj (temeljem rješenja CZSS)
Ukupno	832.612	8.859	46.600	9.070	4.235	5.485
	100%	100%	100%	100%	100%	100%
65-74 god. (mlađa)	447.303	5.731	17.412	3.830	1.237	2.067
	53,72%	64,69%	37,36%	42,23%	29,21%	37,68%
75-84 god. (srednja)	298.236	2.087	17.293	3.084	1.893	1.773
	35,82%	23,56%	37,11%	34,00%	44,70%	32,32%
85 i više god. (stara)	87.073	1.041	11.895	2.156	1.105	1.645
	10,46%	11,75%	25,53%	23,77%	26,09%	29,99%

Izvor: Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (2020). Izvješće o provedbi „Strategije socijalne skrbi za starije osobe u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2017. do 2020. godine“ na 2019. godinu,

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Izvj%C5%A1%C4%87e%20o%20provedbi%20Strategije%20socijalne%20skrbi%20za%20starije%20osobe%20u%20RH%20za%20razdoblje%202017-2020%20za%202019.%20godinu-usvojeno.pdf>

Podaci prikazani u Tablici 6.15. ukazuju na to da su pripadnici mlađe dobne skupine starijih osoba učestalije koristili zajamčenu minimalnu naknadu od pripadnika

preostale dvije dobne skupine starijih osoba te da su rjeđe korisnici doplatka za pomoć i njegu od srednje i stare dobne skupine. Stara dobna skupina u svim promatranim pravima je zastupljena u većem postotku od postotka njezinog učešća u populaciji starijih osoba (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2020).

Tablica 6.16.

Broj korisnika državnih i nedržavnih domova u 2020. godini prema dobi i spolu

DOB	DRŽAVNI DOMOVI		NEDRŽAVNI DOMOVI	
	SPOL		SPOL	
	M	Ž	M	Ž
65-74	10	12	513	694
75-84	10	37	748	1.938
85 i više godina	14	64	522	1.792
UKUPNO	40	115	2.017	4.629

Izvor: Prilagođeno prema Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2021).
Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2020.
godini,

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godi%C5%A1nje%20statisticko%20izvjesce%20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%20za%202020.%20godinu.pdf>

U Tablici 6.16. vidljivo je kako je u državnim domovima došlo do povećanja muških korisnika i smanjenja ženskih korisnika. U nedržavnim domovima kod oba spola došlo je do povećanja broja korisnika.

Tablica 6.17.

Prava u sustavu socijalne skrbi koja su najčešće ostvarile starije osobe u 2020. godini

Dobne skupine	Starije osobe prema dobnim skupinama (procjena stanovništva sredina 2019. god.)	Prava u sustavu socijalne skrbi koja najčešće ostvaruju starije osobe				
		Zajamčena minimalna naknada	Doplatka za pomoć i njegu	Osobna invalidnina	Pomoć u kući	Smještaj (temeljem rješenja CZSS)
Ukupno	844.867	8.655	49.596	10.937	4.159	8.103
	100%	100%	100%	100%	100%	100%
65-74 god. (mlađa)	460.163	5.787	20.127	4.927	1.325	3.185
	54,46%	66,86%	40,58%	45,05%	31,86%	39,30%
75-84 god. (srednja)	293.622	1.922	17.184	3.470	1.731	2.617
	34,75%	22,21%	34,65%	31,73%	41,62%	32,29%
85 i više god. (stara)	91.082	946	12.285	2.540	1.103	2.301
	10,78%	10,93%	24,77%	23,22%	26,52%	28,39%

Izvor: Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (2021). Izvješće o provedbi „Strategije socijalne skrbi za starije osobe u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2017. do 2020.

godine“ na 2020. godinu,

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Obitelj%20i%20djeca/Izvje%C5%A1%20C4%87e%20o%20provedbi%20Strategije%20socijalne%20skrbi%20za%20starije%20osobe.pdf>.

Najviše je starijih osoba je u mlađoj dobnoj skupini, a najmanje je u staroj dobnoj skupini. Podaci iz Tablice 6.17. ukazuju na to da su pripadnici mlađe dobne skupine starijih osoba u ukupnom broju korisnika prava zastupljeniji kao korisnici prava na zajamčenu minimalnu naknadu, doplatka za pomoć i njegu, prava na osobnu invalidninu i usluge smještaja. Pripadnici srednje dobne skupine bili su zastupljeniji kao korisnici usluge pomoći u kući (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, 2021).

Tablica 6.18.

Broj korisnika državnih i nedržavnih domova u 2021. godini

DRŽAVNI DOMOVI	NEDRŽAVNI DOMOVI
168	10.338

Izvor: Prilagođeno prema Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2022).

Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2021. godini,

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godi%C5%A1nje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%20u%202021.%20godini.pdf>

Podaci u Tablici 6.18. pokazuju kako je u državnim i nedržavnim domovima u 2021. godini došlo do povećanja broja korisnika. Značajan rast broja korisnika zabilježen je u nedržavnim domovima. Udio starijih osoba koje su u 2012. godini ostvarile pravno na pomoć za uzdržavanje je bio 1,3% unutar ukupne populacije starijih osoba (ukupno je navedeno pravo primilo 10.054 osoba starijih od 65 godina, u dobi između 65 i 75 godina pomoć je primilo 5.953 korisnika, a u dobi većoj od 75 godina pomoć je primio 4.101 korisnik). Udio starijih osoba koje su ostvarile doplatka za tuđu pomoć i njegu je bio 5,5% od ukupne populacije starijih osoba (navedenu pomoć u 2012. godini je koristilo 78.290 korisnika, od čega je 41.805 korisnika bilo starijih od 65 godina) (Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014.-2020.), 2014). Udio starijih osoba koje su ostvarile uslugu iz programa Pomoć u kući starijim osobama i Dnevni boravak i pomoć u kući starijim osobama (15.550 korisnika u 2012. godini) iznosi 2.1% od ukupne populacije starijih osoba.

U nastavku su prikazani podaci o broju starijih osoba, tj. udjelu starijih osoba po dobnim skupinama u ukupnoj populaciji starijih osoba u Republici Hrvatskoj i broju starijih osoba, odnosno udjelu pojedine dobne skupine starijih osoba u najčešće korištenim pravima iz sustava socijalne skrbi, za 2021. godinu.

Tablica 6.19.

Broj korisnika zajamčene minimalne naknade u 2021. godini

DOB	BROJ KORISNIKA
65-69	2.742
70-74	1.706
75-79	1.050
80+	1064

Izvor: Prilagođeno prema Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2022).
Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2021. godini,

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>.

U Tablici 6.19. prikazan je broj osoba koje su dobivale zajamčenu minimalnu naknadu u Republici Hrvatskoj u 2021. godini. Među korisnicima zajamčene minimalne naknade u 2021. godini najviše je bilo mlađih starijih korisnika (2.742 korisnika). Broj korisnika doplatka za pomoć i njegu u 2021. godini prikazan je Tablici 6.20.

Tablica 6.20.

Broj korisnika doplatka za pomoć i njegu u 2021. godini

DOB	BROJ KORISNIKA
65-69	10.013
70-74	8.552
75-79	7.119
80+	9.627

Izvor: Prilagođeno prema Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2022).
Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2021. godini,

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>.

Doplatka za pomoć i njegu u 2021. godini najviše su koristile starije osobe iz dobne skupine 65-69 godina. Slijede starije osobe koje pripadaju dobnoj skupini 80+ godina. Najmanje korisnika doplatka za pomoć i njegu pripada dobnoj skupini 75-79 godina (Tablica 6.20.).

Tablica 6.21.

Broj korisnika osobne invalidnine u 2021. godini

DOB	BROJ KORISNIKA
65-69	3.326
70-74	2.202
75-79	1.730
80+	2.899

Izvor: Prilagođeno prema Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2022) Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u republici hrvatskoj u 2021. godini,

<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>.

Broj korisnika osobne invalidnine u 2021. godini prikazan je u Tablici 6.21. Najviše korisnika osobne invalidnine pripada dobnoj skupini 65-69 godina (3.326 korisnika). Slijede korisnici iz dobne skupne 80+ godina (2.899 korisnika) te korisnici iz dobne skupine 70 - 74 godina (2.202 korisnika).

Tablica 6.22.

Broj korisnika pomoći u kući u 2021. godini

DOB	BROJ KORISNIKA
65-69	796
70-74	890
75-79	834
80+	1257

Izvor: Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2022) Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2021. godini,

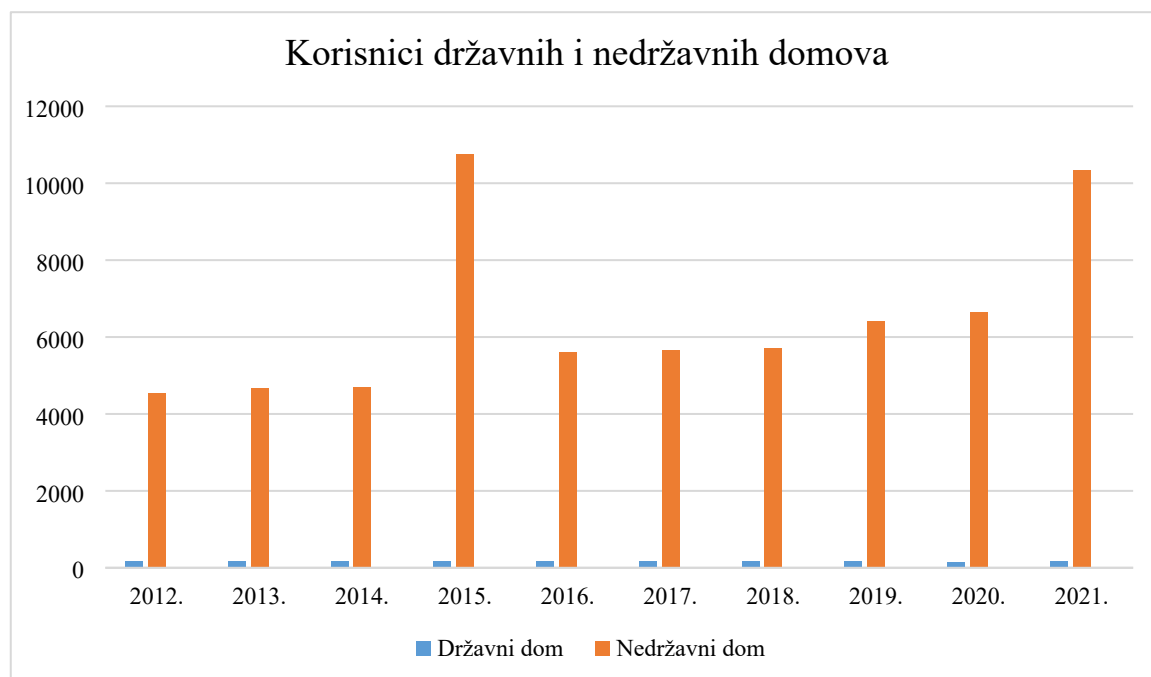
<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf>

Prema podacima iz Tablice 6.22., pomoć u kući u 2021. godini koristilo 3.777 korisnika starije životne dobi. Najviše korisnika je iz dobne skupine od 70 do 74 godina starosti.

U nastavku slijedi prikaz prethodnih podataka sumirani kroz grafikone od 2012. do 2021. godine sukladno istraživačkim ciljevima.

Grafikon 6.1.

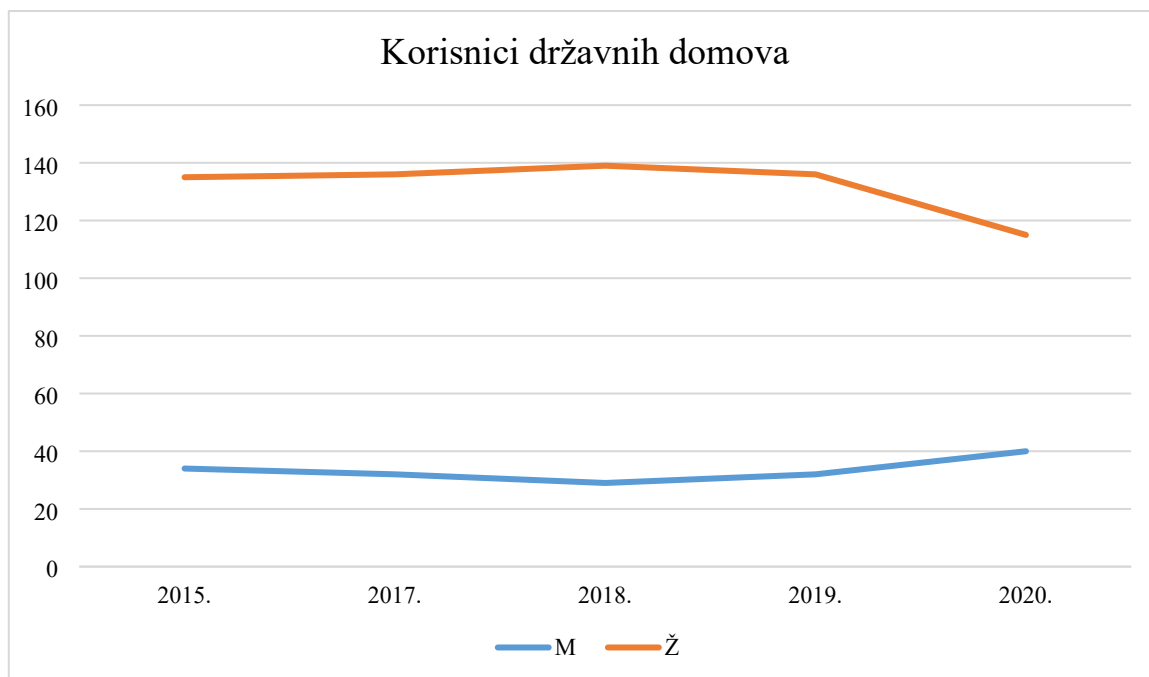
Broj korisnika državnih i nedržavnih domova u razdoblju od 2012. do 2021. godine

Iz Grafikona 6.1. vidljivo je kako broj korisnika u nedržavnim domovima kontinuirano raste, dok kapaciteti državnih domova ostaju stabilni već deset godina iako se potrebe za smještajem u istima povećavaju.

Grafikon 6.2.

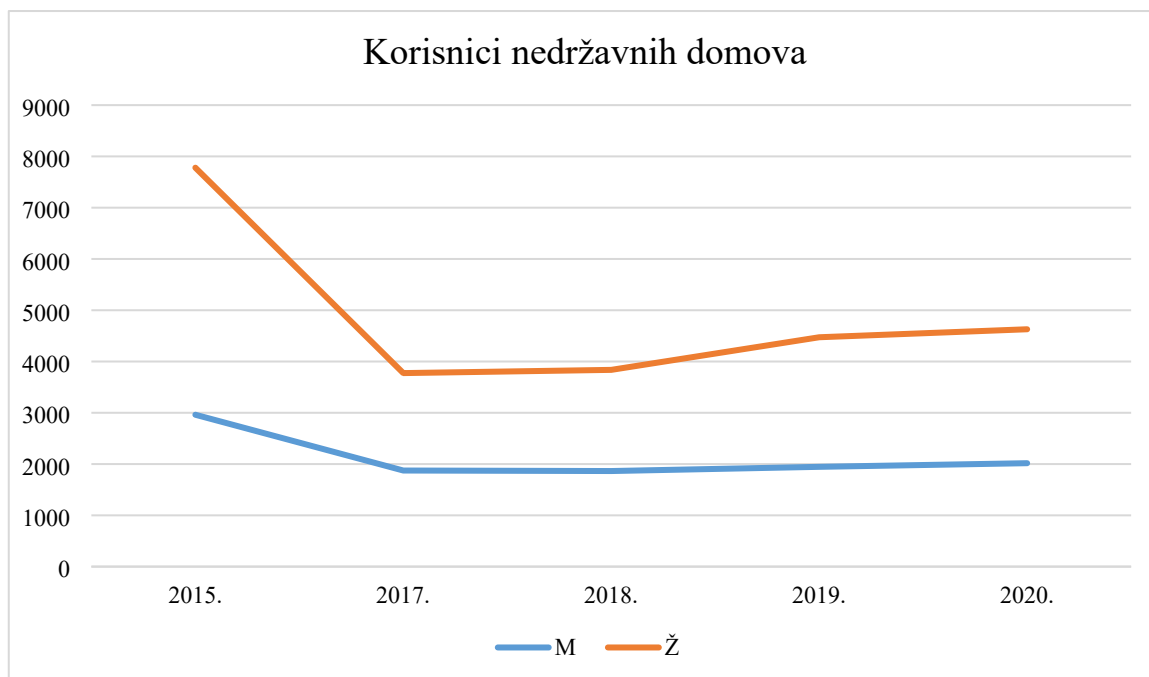
Kretanje korisnika državnih domova prema spolu od 2015. do 2020. godine

Na smještaju u državnim domovima su u razdoblju od 2015. do 2020. godine u najvećoj mjeri bile žene. Zabilježen je blagi porast broja muških korisnika u 2019. godini te istovremeno pad korisnica državnih domova (Grafikon 6.2.). S druge strane, u Grafikonu 6.3. prikazano je kretanje korisnika u nedržavnim domovima gdje su također na smještaju zastupljenije korisnice. U nedržavnim domovima se bilježi znatan pad broja korisnika nakon 2015. godine, nakon čega broj korisnika stagnira.

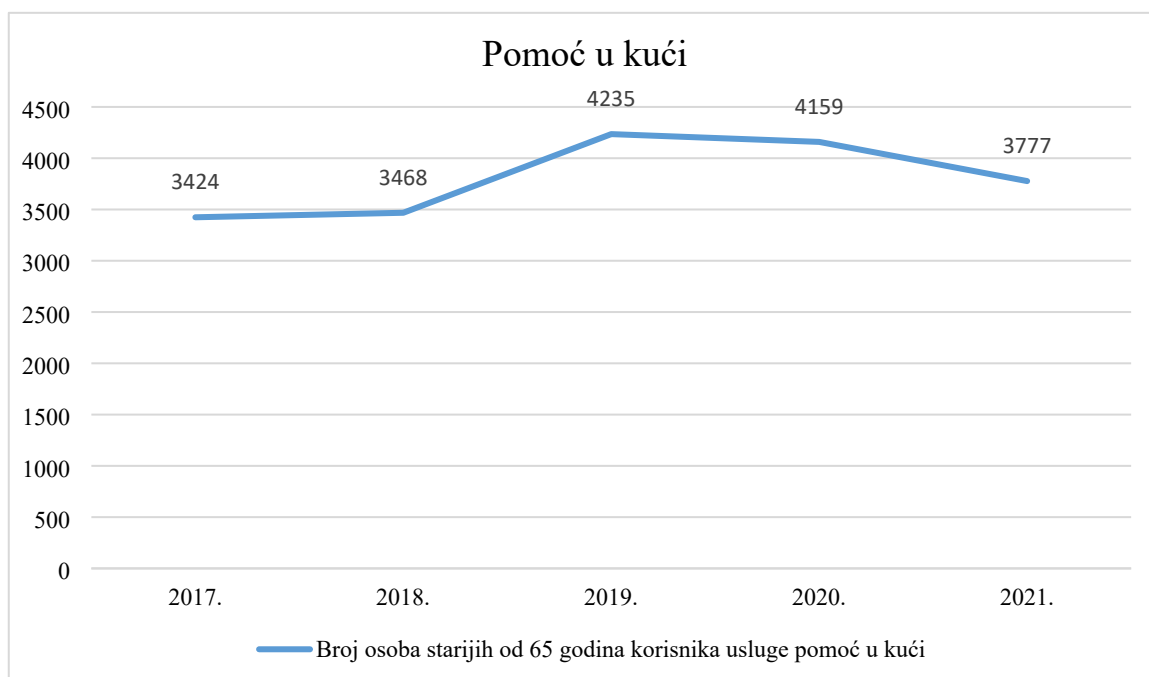
Grafikon 6.3.

Kretanje korisnika nedržavnih domova prema spolu od 2015. do 2020. godine

Grafikon 6.4.

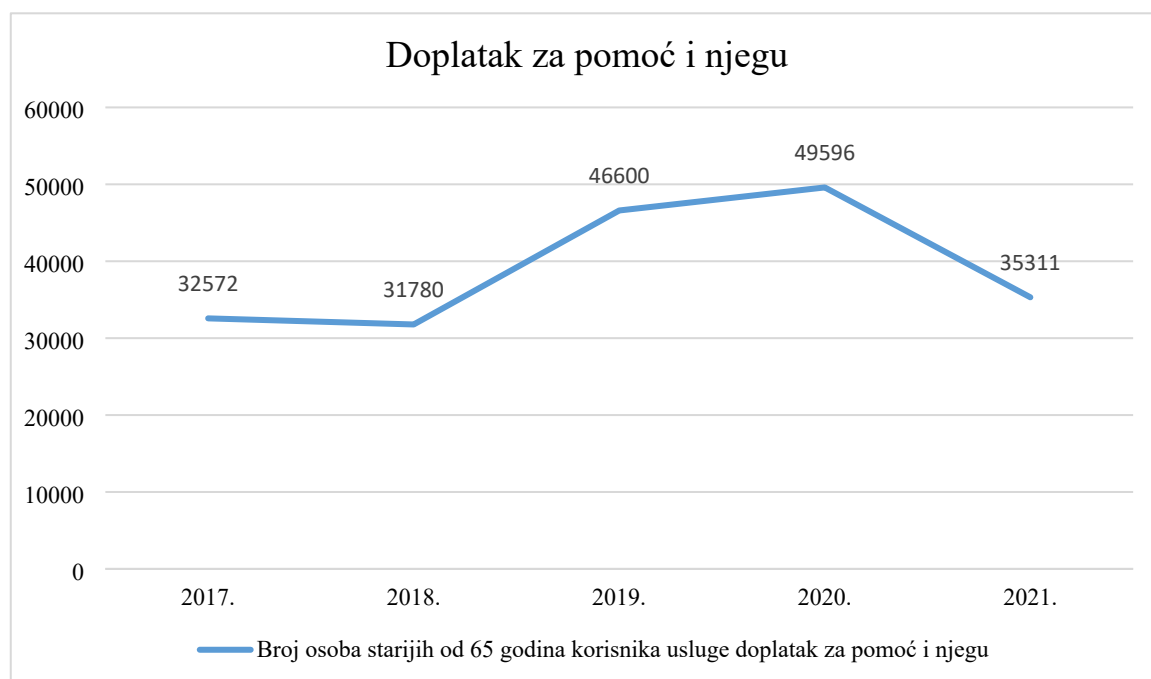
Kretanje broja korisnika pomoći u kući od 2017. do 2021. godine

Broj korisnika koji koriste socijalnu uslugu pomoć u kući je u proučavanom razdoblju od 2017. do 2021. godine u kontinuitetu, s tim da se bilježi lagani porast nakon 2018. godine, a zatim postepeni pad. No, ni rast ni pad korisnika nije značajan već je riječ o fluktuaciji i manjem broju korisnika (Grafikon 6.4.).

Grafikon 6.5.

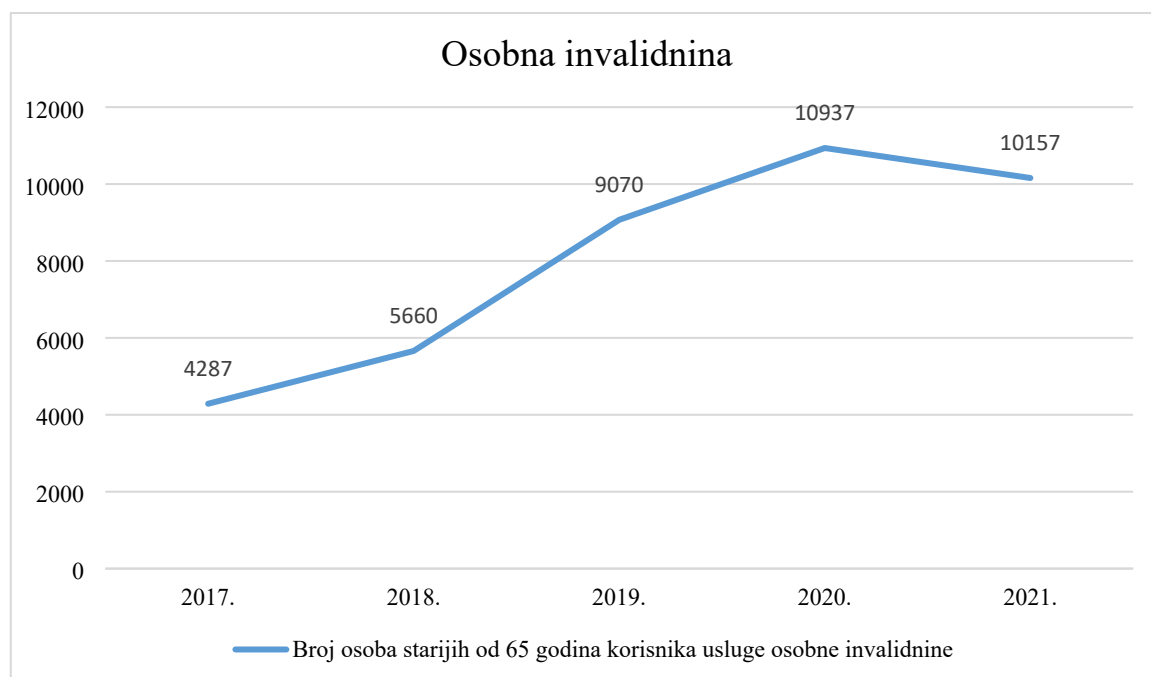
Kretanje broja korisnika doplatka za pomoć i njegu od 2017. do 2021. godine

Iz Grafikona 6.5. vidljivo je kako je broj korisnika doplatka za pomoć i njegu od 2018. do 2020. godine značajno porastao i to za gotovo 18.000 korisnika, nakon čega je ponovno naglo pao broj korisnika u 2021. godini. Time se broj korisnika (35.311) u 2021. godini gotovo izjednačio s brojem korisnika (31.780) prije porasta u 2018. godini.

Grafikon 6.6.

Kretanje broja korisnika osobne invalidnine od 2017. do 2021. godine

Broj korisnika osobne invalidnine je u porastu od 2017. godine do 2020. godine te se broj korisnika koji koriste ovu socijalnu uslugu popeo na 10.937. Nakon 2020. godine zabilježen je blagi pad, no nije se uvelike promijenio broj korisnika usluge (Grafikon 6.6).

Iz godišnjih statističkih izvješća o domovima i korisnicima sustava socijalne skrbi Ministarstva socijalne politike i mladih (2013.) vidljivo je da je 2012. g. u državnim domovima za starije osobe bilo smješteno 167 korisnika, a u nedržavnim domovima 4.550 dok je iz istih izvješća za 2021. godinu Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2022.) vidljivo da je u državnim domovima skoro isti broj korisnika (168), a u nedržavnim domovima broj korisnika se više nego udvostručio (10.338). Ovakvi statistički podaci su rezultat kontinuiranog povećanja privatnih nedržavnih domova kojih je 2010. godine bilo oko 79, a 2020. ih je otprilike bilo s obiteljskim domovima oko 150. Stalni rast broja privatnih i obiteljskih domova pokazatelj je daljnje decentralizacije i privatizacije pružanja usluga socijalne skrbi pri čemu se smanjuje pritisak na državni proračun i postiže se „takozvana“ raznolikost ponude usluga socijalne skrbi. Broj županijskih domova za starije osobe kroz proteklih

deset godina je isti i to je brojka od 45 domova, a broj korisnika koji su smješteni u državne domove konstantno je skoro identičan kroz desetogodišnji period jer su samo tri doma kojima je osnivač Republika Hrvatska. Pod krinkom raznolikosti ponude usluga socijalne skrbi i decentralizacije, korisnike državnih, županijskih i privatnih domova stavlja se u neravnopravan položaj jer je cijena smještaja u državnom domu u rasponu od cca 1600 do 4000 tisuće kuna dok su cijene privatnih domova u prosjeku oko 6000 kn, a često su i veće. Prema Bađun (2017.) samo 5% starijih osoba iznad 65 godina bi mogli sami snositi trošak smještaja u privatnim domovima, a u državnim domovima bi to moglo 45% starijih osoba iznad 65. godina. Međutim, prosječno čekanje na listi za državni dom je 10 godina pa su obitelji u većini slučajeva prisiljene starije osobe smještati u privatne i obiteljske domove te snositi troškove njihovog smještaja.

Jedan od razloga kontinuiranog rasta broja starijih osoba koji su korisnici socijalnih usluga u razdoblju od 2012. do 2021. godine ogleda se u nastojanju Vlade za deinstitucionalizacijom usluga i širenjem izvaninstitucionalnih usluga za starije osobe u lokalnim zajednicama. Tako je u Planu deinstitucionalizacije, transformacije te prevencije institucionalizacije 2018.-2020. (2018.) kao cilj postavljeno osiguranje dostupnih i kvalitetnih izvaninstitucijskih usluga za starije osobe, s posebnim naglaskom na razvoj usluga u zajednici, kao i integriranih socijalnih usluga (primjerice savjetovanje i pomaganje, psihosocijalna podrška, pomoć u kući, boravak i dr.). Navedeni tip socijalnih usluga znatno je jeftiniji od institucionalizirane skrbi te djelotvorniji zato što pridonose socijalnog uključenosti starijih osoba i poboljšanju kvalitete njihova života.

Vidljiv je i kontinuirani rast broja korisnika koji su ostvarivali pravo na doplatu za pomoć i njegu te pravo na osobnu invalidninu do 2020. godine kada se u 2021. bilježi pad u oba slučaja što se može pripisati periodu COVID – 19 pandemije kada je bio onemogućen normalan dolazak u Zavod za socijalnu skrb radi ostvarivanja prava. Međutim i ti podaci govore o određenim potrebama starijih osoba i idu u korist daljnjeg razvoja izvaninstitucionalnih usluga kao primarnog oblika pružanja skrbi.

S obzirom na postavljene ciljeve istraživanja može se zaključiti da trend kretanja osoba starije životne dobi koji su ostvarili pravo na institucionalnu skrb ide u korist smještaja

u nedržavne privatne domove u kojima broj korisnika iz godine u godinu raste dok smještaj u državne domove u periodu od 2012. do 2021. stagnira. Pema spolnoj strukturi prevladavaju žene i to u dobnoj kategoriji od 75 - 84 godine. U narednom periodu može se očekivati jednaki trend kretanja. Trend kretanja osoba starije životne dobi koji su ostvarili pravo na novčane naknade pokazuju rast broja korisnika u periodu od 2018. - 2020. dok u 2021. dolazi do značajnijeg pada u korištenju prava na doplatak za pomoć i njegu te manjeg pada u korištenju prava na osobnu invalidninu. Takav trend kretanja može se hipotetski dovesti u vezu s COVID-19 Pandemijom koja je u to vrijeme bila na snazi, a u narednom periodu može se potencijalno očekivati postepeni rast broja korisnika navedenih prava. Trend kretanja broja osoba starije životne dobi koji su ostvarili pravo na pomoć u kući u periodu od 2017. – 2021. kreće se kontinuirano bez većih promjena u broju korisnika. Ujednačeni trend kretanja s manjim pomacima u smjeru povećanja ili smanjenja broja korisnika navedenog prava može se očekivati u narednom periodu.

7. ZAKLJUČAK

Važan čimbenik demografije u suvremenom svijetu je sve veća životna dob ljudi. Navedeno iziskuje istraživanje starije populacije jer nedovoljno poznavanje ove populacije može uzrokovati javnozdravstvene, ali i društvene probleme. Iz navedenog razloga danas postoje brojne studije usmjerene na životne navike, stil života, ponašanje, reagiranje te karakteristike starijih ljudi.

Jedno od važnih područja je i osiguravanje pristojnih uvjeta života za starije osobe. U Republici Hrvatskoj starije osobe se suočavaju s brojnim problemima, a jedan od ključnih je financijske prirode. Iz navedenog razloga sve se više mjere socijalne skrbi usmjeravaju na razvijanje sustava koji će omogućiti starijim osobama kvalitetnije uvjete života. U socijalnom sustavu danas su dostupne naknade i usluge usmjerene prema starijim osobama. Analizirani podaci ukazuju na podkapacitiranost smještajnih jedinica u državnim domovima, unatoč velikim potrebama. Slijedom toga, raste broj korisnika u nedržavnim domovima i zasigurno većoj financijskoj opterećenosti, kako samih korisnika, tako i njihovih obitelji. Nadalje, velik broj starijih osoba korisnici su različitih naknada i usluga u sustavu socijalne skrbi. Pritom se posebice ističu doplati

za pomoć i njegu koji broji najveći broj korisnika te osobna invalidnina. S druge strane, pomoć u kući i dalje ostaje nedovoljno prepoznata usluga u društvu sa svega tek par tisuća korisnika starije životne dobi.

Važno je istaknuti kako broj starijih osoba s nezadovoljenim potrebama za njegom i podrškom značajno raste zbog izazova s kojima se suočava formalni i neformalni sustav skrbi. Rješavanje ovih nezadovoljenih potreba postaje jedan od hitnih javnozdravstvenih prioriteta. Kako bismo razvili učinkovita rješenja za rješavanje nekih od ovih potreba, važno je prvo razumjeti potrebe skrbi i podrške starijih osoba.

LITERATURA

- Bađun, M. (2017). Financiranje domova za starije i nemoćne osobe u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, 24 (1), str. 19-43. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/178498>
- Birren, J.E. & Schaie, K.W. (2001). *Handbook of the Psychology of Aging*. New York: Academic Press
- Bouillet, D. (2003). Mogućnosti izvaninstitucionalnih oblika skrbi o starijim osobama. *Revija za socijalnu politiku*, 10 (3), str. 321-333. Preuzeto s: <https://doi.org/10.3935/rsp.v10i3.108>
- Despot Lučanin, J. (2003). *Iskustvo starenja*. Jastrebarsko:, Naklada Slap
- Državni zavod za statistiku (2019). *Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2018.* . [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnim stranicama Državnog zavoda za statistiku: https://web.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/07-01-01_01_2019.htm.
- Fulgosi, A. (1994). *Psihologija ličnosti - teorije i istraživanja*. Zagreb: Školska knjiga
- Jedvaj, S., Štambuk, A. & i Rusac, S. (2014). „Demografsko starenje stanovništva i skrb za starije osobe u Hrvatskoj“. *Socijalne teme*, 1 (1), str. 135-154. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/177570>
- Lemme, B.H. (1995). *Development in adulthood*. Boston: Allyn and Bacon
- Mali, J. & Grebenc, V. (2019). „Rapid Assessment of Needs and Services in Long-Term Care“. *Revija za socijalnu politiku*, 26 (2), str. 171-186. Preuzeto s: <https://doi.org/10.3935/rsp.v26i2.1603>
- Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (2020). *Izješće o provedbi „Strategije socijalne skrbi za starije osobe u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2017. do 2020. godine“ za 2019. godinu* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike: , <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Izješće%20o%20provedbi%20Strategije%20socijalne%20s>

[krbi%20za%20starije%20osobe%20u%20RH%20za%20razdoblje%202017-2020%20za%202019.%20godinu-usvojeno.pdf](https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Obitelji%20i%20djecu/Izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20provedbi%20Strategije%20socijalne%20skrbi%20za%20starije%20osobe.pdf).

- Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (2021). *Izješće o provedbi „Strategije socijalne skrbi za starije osobe u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2017. do 2020. godine“ za 2020. godinu* [datoteka s podacima]., Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Obitelji%20i%20djecu/Izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20provedbi%20Strategije%20socijalne%20skrbi%20za%20starije%20osobe.pdf>.
- Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (2021). *Izješće o provedbi „Sstrategije socijalne skrbi za starije osobe u Rrepublici Hhrvatskoj za razdoblje od 2017. do 2020. godine“ za 2020. godinu* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Obitelji%20i%20djecu/Izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20provedbi%20Strategije%20socijalne%20skrbi%20za%20starije%20osobe.pdf>.
- Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike (n.d.) *Katalog prava u sustavu socijalne skrbi za starije osobe* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike: , <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Katalog%20prava%20i%20usluga%20u%20sustavu%20socijalne%20skrbi%20za%20starije%20osobe.pdf>.
- Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2022). *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Rrepublici Hhrvatskoj u 2021. godini* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike:, <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odlu>

[ke/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20za%202021.%20godinu.pdf](https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije%20-%20OGP/socijalna%20politika/Strategija-siroma%C5%A1tvo-27032014[1].pdf).

- Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2014). *Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014.-2020.)*, [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike: [https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije%20-%20OGP/socijalna%20politika/Strategija-siroma%C5%A1tvo-27032014\[1\].pdf](https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije%20-%20OGP/socijalna%20politika/Strategija-siroma%C5%A1tvo-27032014[1].pdf).
- Ministarstvo socijalne politike i mladih (2013). *Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2012. godini* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva socijalne politike i mladih: <http://hidra.srce.hr/arhiva/1443/101839/GI%20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%20u%20%202012.xls>.
- Ministarstvo socijalne politike i mladih (2014). *Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2013. godini* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva socijalne politike i mladih: <http://hidra.srce.hr/arhiva/1443/101839/GI%20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%20u%20%202013.xls>.
- Ministarstvo socijalne politike i mladih (2015). *Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2014. godini* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva socijalne politike i mladih: <http://digured.srce.hr/arhiva/1443/157394/www.mspm.hr/UserDocsImages/dtomasic/Statisticka%20izvjesca/2014/Godisnje%20statisticko%20%20izvjesce%20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%20u%202014%20.xls>.
- Ministarstvo socijalne politike i mladih (2016). *Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2015. godini* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva socijalne politike i mladih: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/>

[Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%20u%202015%20godini-OK.pdf](https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%20u%202015%20godini-OK.pdf)

- Ministarstvo socijalne politike i mladih (2017). *Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2015. godini* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva socijalne politike i mladih: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%20u%202016%20godini%20.pdf>.
- Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2017). *Strategija socijalne skrbi za starije osobe u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2017.-2020.* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Strategija%20socijalne%20skrbi%20za%20starije%20osobe%20u%20RH%20za%20razdoblje%20od%202017.-2020.%20g.pdf>.
- Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2018). *Plan deinstitucionalizacije, transformacije te prevencije institucionalizacije 2018.-2020. godina* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Plan%202018-2020.pdf>.
- Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2018). *Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2017. godini* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku: <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticke%20izvjesce%20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%20u%202017godini.pdf>.

- Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2019). *Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2018. godini* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku: ,
<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticke%20izvjesce%20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%202018..pdf>.
- Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2020). *Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2019. godini* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku: ,
<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godi%C5%A1nje%20statisticke%20izvjesce%20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%202019..pdf>.
- Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2021). *Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2020. godini* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku: ,
<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godi%C5%A1nje%20statisticke%20izvjesce%20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%20za%202020.%20godinu.pdf>.
- Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2022). *Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2021. godini* [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku:
<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Odluke/Godi%C5%A1nje%20statisti%C4%8Dko%20izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%20za%202021.%20godinu.pdf>.

[20o%20domovima%20i%20korisnicima%20socijalne%20skrbi%20u%202021.%20godini.pdf](https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202017%20godini_isp.pdf).

- Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2018). *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2017. godini*. [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku: https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202017%20godini_isp.pdf.
- Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku (2019). *Godišnje statističko izvješće o primijenjenim pravima socijalne skrbi, pravnoj zaštiti djece, mladeži, braka, obitelji i osoba lišenih poslovne sposobnosti, te zaštiti tjelesno ili mentalno oštećenih osoba u Republici Hrvatskoj u 2018. godini*. [datoteka s podacima]. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku: : <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/Godisnje%20statisticko%20%20izvjesce%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20u%202018.%20godini.pdf>.
- Poredoš, D. (2001). „Prilagodba na samački život kod osoba starije životne dobi“. *Ljetopis socijalnog rada*, 8 (1), str. 7-34. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/3550>
- Puljiz, V. (2016). „Starenje stanovništva – izazov socijalne politike“. *Revija za socijalnu politiku*, 23 (1), str. 81-98. Preuzeto s: <https://doi.org/10.3935/rsp.v23i1.1281>
- Schaie, K.W. & Willis, S.L. (2001). *Adult development and Aging*. New York: Harper Collins College Publishers.
- Štambuk, A., Rusac, S. & Skokandić, L. (2019). „Profil neformalnih njegovatelja starijih osoba u gradu Zagrebu“. *Revija za socijalnu politiku*, 26 (2), str. 189-205. Preuzeto s: <https://doi.org/10.3935/rsp.v26i2.1579>

- Štambuk, A., Skokandić, L. & Penava Šimac, M. (2022). Potrebe starijih osoba za uslugama iz sustava socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, 29 (2), 191-211. <https://doi.org/10.3935/rsp.v29i2.1918>
- Udruga žena Vukovar (2021) *Zaštita prava i socijalna uključenost starijih osoba*. Posjećeno 15.5.2023. na mrežnoj stranici: , <https://udzvu.org/wp-content/uploads/2022/06/Udruga-zena-Vukovar-ZASTITA-PRAVA-I-SOCIJALNA-UKLJUCENOST-STARIJIH-OSOBA.pdf>.
- Xie, C., Hughes, J., Sutcliffe, C., Chester, H. & Challis, D. (2012). „Promoting Personalization in Social Care Services for Older People“. *Journal of Gerontological Social Work*, 55, str. 218–232.
- Zakon o socijalnoj skrbi, NN 18/22, 46/22, 119/22.

POPIS PRILOGA

Tablica 2.1. *Razvojne faze prema Eriksonu* (str. 10)

Slika 3.1. *Socijalne usluge za starije osobe* (str. 18)

Tablica 6.1. *Broj korisnika državnih i nedržavnih domova u 2012. godini* (str. 24)

Tablica 6.2. *Starije osobe korisnici državnih i nedržavnih domova u 2013. godini* (str. 25)

Tablica 6.3. *Starije osobe korisnici državnih i nedržavnih domova u 2014. godini* (str. 24)

Tablica 6.4. *Starije osobe korisnici državnih i nedržavnih domova prema spolu u 2015. godini* (str. 25)

Tablica 6.5. *Broj korisnika državnih i nedržavnih domova u 2016. godini* (str. 26)

Tablica 6.6. *Broj korisnika državnih i nedržavnih domova u 2017. godini prema dobi i spolu* (str. 26)

Tablica 6.7. *Broj korisnika pomoći u kući u 2017. godini* (str. 27)

Tablica 6.8. *Broj korisnika doplatka za pomoć i njegu u 2017. godini* (str. 27)

Tablica 6.9. *Broj korisnika osobne invalidnine u 2017. godini* (str. 28)

Tablica 6.10. *Broj korisnika državnih i nedržavnih domova u 2018. godini prema dobi i spolu* (str. 29)

Tablica 6.11. *Broj korisnika pomoći u kući u 2018. godini* (str. 29)

Tablica 6.12. *Broj korisnika doplatka za pomoć i njegu u 2018. godini* (str. 30)

Tablica 6.13. *Broj korisnika osobne invalidnine u 2018. godini* (str. 30)

Tablica 6.14. *Broj korisnika državnih i nedržavnih domova u 2019. godini prema dobi i spolu* (str. 31)

Tablica 6.15. *Prava u sustavu socijalne skrbi koja su najčešće ostvarile starije osobe u 2019. godini* (str. 32)

Tablica 6.16. *Broj korisnika državnih i nedržavnih domova u 2020. godini prema dobi i spolu* (str. 33)

Tablica 6.17. *Prava u sustavu socijalne skrbi koja su najčešće ostvarile starije osobe u 2020. godini* (str. 34)

Tablica 6.18. *Broj korisnika državnih i nedržavnih domova u 2021. godini* (str. 35)

Tablica 6.19. *Broj korisnika zajamčene minimalne naknade u 2021. godini* (str. 36)

Tablica 6.20. *Broj korisnika doplatka za pomoć i njegu u 2021. godini* (str. 36)

Tablica 6.21. *Broj korisnika osobne invalidnine u 2021. godini* (str. 37)

Tablica 6.22. *Broj korisnika pomoći u kući u 2021. godini* (str. 38)

Grafikon 6.1. *Broj korisnika državnih i nedržavnih domova u razdoblju od 2012. do 2021. godine* (str. 39)

Grafikon 6.2. *Kretanje korisnika državnih domova prema spolu od 2015. do 2020. godine* (str. 40)

Grafikon 6.3. *Kretanje korisnika nedržavnih domova prema spolu od 2015. do 2020. godine* (str. 41)

Grafikon 6.4. *Kretanje broja korisnika pomoći u kući od 2017. do 2021. godine* (str. 41)

Grafikon 6.5. *Kretanje broja korisnika doplatka za pomoć i njegu od 2017. do 2021. godine* (str. 42)

Grafikon 6.6. *Kretanje broja korisnika osobne invalidnine od 2017. do 2021. godine* (str. 43)